



náš vidiek

1/2026

štvrtročník
ročník XXIII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU



KONFERENCIA V RAJCI

strana 18



*„Sila žien tradícia,
inovácie, komunita“*



SLOVENSKÝ VIDIECKY
PARLAMENT

**Mobility Vidieckeho
parlamentu mladých
v Európe i doma**

strany 4–12

**Okrúhly stôl
„Vízia 2024“**

strany 14–15



Obsah

- 4 Projekt FUSE pomáha ľuďom vrátiť sa na trh práce
- 5 Uňatín žije: keď sa malá obec stane veľkou komunitou
- 6 Rural Youth Forward: hlas mladých z vidieka v európskej diskusii
- 7 AllonBoard: mladí ľudia a migranti ako spolutvorcovia demokracie
- 9 Lišov Múzeum: vďaka programu Erasmus+ za vzdelaním do sveta
- 11 CRAFT: remeslá ako súčasť živého vidieka
- 13 Uznesenie Rady vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie
- 14 Zhrnutie diskusie – Okrúhly stôl „Aktualizovaná Vízia pre atraktívnejší vidiek 2040“
- 16 O udelení štatútu MAS požiadalo vo februárovej výzve 95 združení
- 16 Medzinárodný veľtrh cestovného ruchu ITF SLOVAKIATOUR
- 17 „Vízia pre atraktívnejší vidiek 2040“ odprezentovaná na stretnutí ZMOS – Sekcia pôdohospodárstva, potravinárstva a rozvoja vidieka
- 18 Konferencia „Sila žien tradícia, inovácie, komunita“ v Rajci
- 19 Ministri regiónu bijú na poplach: návrhy Európskej únie ohrozujú farmárov aj potravinovú bezpečnosť



náš vidiek

Ročník: XXIII.

Číslo: 1/2026

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0905 498 405
e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzavierka nasledujúceho čísla:
20. júna 2026

Redakčná rada:

Ing. Mária Behanovská
Mgr. Monika Slaninová
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD.
Ing. Jozef Garlík, PhD.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:

Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane:

Účastníčky konferencie Sila žien, tradícia, inovácie, komunita v Rajci



Smútok nad odchodom Ing. Karola Heriana, CSc.

15. decembra 2025 nás zastihla nepripravených šokujúca správa o úmrtí nášho učiteľa, poradcu, priateľa a predovšetkým vynikajúceho človeka po všetkých stránkach, najmä odborníka na výrobu syrov a držiteľa mnohých ocenení v odbore syrárstvo a mliekarenstvo. Naše kontakty boli veľmi živé a zdá sa mi priam neveriteľné, že ešte ráno, v deň svojho odchodu na večnosť nezabudol a poslal mi pranie krásneho rána a úspešného nového týždňa. Pre mňa je to dôkaz veľmi nečakaného a náhleho odchodu – veď zdal sa taký plný optimizmu a energie. Karolko, bol si obdivuhodný človek, odborník – priateľ, človek ušľachtileho ducha a cititeľ umenia. Vždy sme si v našej komunite nadšencov, priateľov a obdivovateľov slovenského vidieka a všetkého, čo ku pôvodnému slovenskému vidieku patrí uvedomovali, vážili a ctíli Tvoju mimoriadnu ľudskú a vedeckú hodnotu, Tvoje výnimočné vlastnosti pre ktoré si bol nominovaný na čestného občana mesta Hlohovec a mesta Žilina. Tvoje nezabudnuteľné nápady týkajúce sa Bačovských dní, účasť na rôznych podujatiach Vidieckeho parlamentu a Občianskeho združenia Magna Via, zmysluplné a poučné prednášky o pastierskych zvykoch, mltovanie oviec a najmä Tvoj veľký dar celému Slovensku – kniha Výroba syrov s podtitulom príručka pre malovýrobcov a priateľov syrov v ktorej si sa prejavil ako rýdzy praktik, ktorý pomáha začínajúcim aj pokročilým syrárom, bačom, malým farmárom zdokonaľovať

produkcii, nachádzať pôvodné, neraz už zabudnuté receptúry. Tvoje meno bude navždy spojené s výrobou bryndze, ktorej si sa stal celoživotným propagátorom. Po skončení vojenskej služby od roku 1967 si mladý Ing. Karol Herian prešiel rôznymi funkciami až v rokoch 1988 do roku 2004 vykonával funkciu riaditeľa a napokon funkciu generálneho riaditeľa VUM, a.s. v Žiline. A tak sa zrodil Apoštol dobrého syra – misionár mliekarenského pokroku. Ak má dnes Slovensko osem mliečnych výrobkov s chráneným zemepisným označením, veľkú zásluhu na tom má okrem množstva iných odborníkov práve Karol Herian. Tvoje meno je spojené s Klenoveckým syrom, ktorý poznajú až v ďalekom Dubaji. Takým zanieteným propagátorom slovenských výrobkov a slovenského vidieka si bol... A to je len slabý a veľmi nedostatočný výpočet Tvojich cenných darov, ktorými si obohacoval našu komunitu. Zapísal si sa hlboko a nezmazateľne do našich myšlienok a zostaneš nezabudnuteľne v našich srdciach. Ďakujeme Ti za priateľstvo, za nekonečné množstvo dobrých rád a krásnych myšlienok a obohacujúcich nápadov, za krásny odkaz lásky ku slovenskému vidieku.

Ďakujeme Ti za dielo, ktoré si vykonával a ktoré si nám tu ako dedičstvo zanechal

Češť Tvojej pamiatke.

Ing. Jozef Garlík, PhD.

Projekt FUSE pomáha ľuďom vrátiť sa na trh práce

Vidiecky parlament mladých na Slovensku (VPMS) je od jesene 2025 súčasťou medzinárodného projektu FUSE – Food Unity and Skills Empowerment, ktorý je financovaný z programu ESF+ Social Innovation+. Projekt sa zameriava na ľudí, ktorí sú dlhodobo bez práce a chcú nájsť uplatnenie v potravinárstve alebo gastronómii, no v ceste im stoja rôzne prekážky – nedostatok skúseností, nepriaznivá sociálna situácia či život vo vzdialenejších regiónoch.

Cieľom projektu je prepojiť vzdelávanie s reálnou pracovnou príležitosťou. Účastníci získajú odborné tréningy v oblasti potravinárstva a služieb, možnosť rozvíjať svoje zručnosti v zdieľaných kuchynských priestoroch a následne aj prístup k dotovaným pracovným miestam u zamestnávateľov. Projekt sa realizuje v štyroch krajinách – v Írsku, Španielsku, Taliansku a na Slovensku – a jeho ambíciou je overiť model, ktorý by sa mohol v budúcnosti uplatniť aj v ďalších regiónoch Európskej únie.

FUSE reaguje na dve aktuálne výzvy: na jednej strane je tu vysoký počet ľudí, ktorí sú bez práce dlhšie ako jeden rok, na druhej strane chýbajú pracovníci v potravinárstve, kuchyniach, cateringu či službách. Partneri projektu predpokladajú, že do aktivít sa vo všetkých zapojených krajinách zapojí približne 600 ľudí a vznikne najmenej 120 dotovaných pracovných miest. Na Slovensku sa počíta s účasťou niekoľkých desiatok ľudí z Nitry a vidieckych regiónov, pričom 30 z nich by malo získať ročné pracovné miesto podporené z projektu.

Slovenský pilot realizujú organizácie New Edu, n. o. a Vidiecky parlament mladých na Slovensku. New Edu bude zabezpečovať najmä odborné tréningy, spoluprácu so školami, mestom Nitra a miestnymi iniciatívami. VPMS sa sústreďí na prepájanie projektu s vidieckymi komunitami, oslovovanie účastníkov z radov znevýhodnených skupín a komunikáciu projektu na Slovensku i v zahraničí.

Úvodné partnerské stretnutie sa uskutočnilo 20. a 21. novembra 2025 v Írsku v Drumshanbe. Zúčastnili sa na ňom zástupcovia všetkých partnerov, ktorí nastavili základný harmonogram projektu, spôsob spolupráce aj obsah jednotlivých aktivít. Za VPMS sa rokovania zúčastnili Monika Slaninová a Jakub Dvorský.

Významná je aj úloha VPMS v oblasti komunikácie. Organizácia vedie pracovný balík zameraný na zdieľanie poznatkov, šírenie výsledkov a komunikáciu projektu. Znamená to prípravu informačných materiálov, správu komunikačných kanálov a sprostredkovanie skúseností z vidieckeho prostredia do širšej európskej diskusie.

Projekt FUSE potrvá do septembra 2028. Jeho ambíciou nie je len pomôcť jednotlivcom nájsť si prácu, ale aj ukázať, že aj na vidieku možno vytvárať zmysluplné príležitosti, ktoré prepájajú vzdelávanie, komunitu a miestnych zamestnávateľov.



Účastníci projektu FUSE

Uňatín žije: keď sa malá obec stane veľkou komunitou

V malej obci Uňatín, ktorá má približne 170 obyvateľov, vznikol projekt Uňatín žije! ako dôkaz, že aj na vidieku sa dajú robiť veľké veci. Projekt financovaný z Európskeho zboru solidarity prebieha od júla 2025 do júna 2026 a jeho cieľom je oživovať tradície, posilňovať komunitný život a prepájať generácie.

Za iniciatívou stoja mladí ľudia z obce, ktorí sa rozhodli priniesť do Uňatína nové podujatia pre deti, mládež, dospelých aj seniorov. Projekt sa zameriava na tradičné zvyky a kultúrne dedičstvo, medzigeneračné stretnutia, dobrovoľníctvo aj environmentálne aktivity. Nejde pritom len o jednotlivé akcie, ale o snahu vytvoriť živšiu a súdržnejšiu obec, v ktorej sa ľudia stretávajú, spolupracujú a navzájom sa podporujú.

Jedným z prvých podujatí bola akcia Dovidenia leto – Hurá škola!, ktorá spojila tradičné pečenie chleba, športový program a tvorivé aktivity pre deti. Do podujatia sa zapojilo približne 50 ľudí, z toho viac ako 30 detí, a ukázalo sa, že aj jednoduché komunitné stretnutie môže prirodzene prepájať generácie.

Silný ohlas malo aj podujatie Úcta k starším, venované seniorom. Jeho súčasťou bolo spoločné stretnutie rodín, kultúrny program aj odovzdávanie darčkových krabičiek. Organizátorom sa podarilo vyzbierať a rozdať 19 balíčkov, čo potvrdilo, že v obci je ochota pomáhať aj budovať vzťahy medzi mladšími a staršími obyvateľmi. Na túto snahu nadviazali aj ďalšie podujatia, napríklad Betlehemci a Mikuláš, ktoré do obce priniesli sviatočnú atmosféru, posilnili miestne tradície a opäť spojili deti, rodičov aj starších obyvateľov.

Projekt Uňatín žije! tak ukazuje, že rozvoj vidieka sa nezačína veľkými investíciami, ale ochotou ľudí stretnúť sa, niečo spolu pripraviť a dať svojej obci novú energiu. V tom je jeho najväčšia hodnota.



Pečenie chleba a vyrezávanie tekvic so staršími rodičmi v Uňatíne

Rural Youth Forward: hlas mladých z vidieka v európskej diskusii

Projekt Rural Youth Forward ukazuje, že o budúcnosti vidieka nemožno hovoriť bez mladých ľudí. Vidiecky parlament mladých na Slovensku sa v ňom spája s partnermi z viacerých európskych krajín, aby spoločne hľadali odpovede na výzvy, ktoré dnes vidiecke regióny najviac pocitujú – od úbytku obyvateľstva až po obmedzené možnosti vzdelávania, práce a zapojenia sa do verejného života. Cieľom projektu je posilniť vidiecke mládežnícke organizácie, podporiť medzinárodnú spoluprácu a zabezpečiť, aby hlas mládeže z vidieka zaznieval aj pri tvorbe verejných politik.



Slovenský tím v Slovinsku

Dôležitým momentom projektu bolo júlové stretnutie partnerov v Slovinsku, kde sa hodnotil doterajší priebeh spolupráce, pripravované výstupy aj ďalšie pilotné aktivity. Na toto rokovanie plynulo nadviazalo podujatie European

Youth Rally 2025 v slovinskom Novom Meste, ktoré zhromaždilo približne 90 mladých ľudí z vidieckych oblastí z viac ako pätnástich krajín Európy. Témou podujatia bola participácia mládeže a jeho program ponúkol workshopy, diskusie aj výmenu skúseností



Zástupcovia VPMS a účastníčka z Česka na konferencii v Španielsku

medzi mladými ľuďmi, ktorí sa vo svojich krajinách venujú rozvoju vidieka a občianskej angažovanosti.

Práve takéto stretnutia ukazujú, že Rural Youth Forward nie je len formálnym partnerstvom organizácií, ale živým priestorom na prepájanie skúseností, nápadov a konkrétnych riešení. Účastníci sa venovali témam dobrovoľníctva, advokácie, práce s mládežou či postavenia mladých ľudí vo vidieckych komunitách. Súčasťou programu boli aj exkurzie, prezentácie jednotlivých organizácií a dialóg s politickými predstaviteľmi, čo mladým účastníkom umožnilo hovoriť o svojich skúsenostiach priamo s ľuďmi, ktorí môžu ovplyvňovať rozhodovanie.

Na jeseň pokračoval projekt aj ďalšími odbornými aktivitami vrátane seminára v Rumunsku. Začiat

kom roka 2026 nasledovali ďalšie medzinárodné stretnutia a vyvrcholením doterajšieho úsilia bola konferencia European Rural Youth Forward 2026 v španielskej Astúrii, kde mladí lídri, odborníci a politici spoločne diskutovali o budúcnosti európskych vidieckych regiónov.

Projekt Rural Youth Forward tak prináša viac než len sériu medzinárodných podujatí. Mladým ľuďom z vidieka dáva priestor získavať skúsenosti, budovať partnerstvá a pomenúvať potreby svojich regiónov. Práve v tom spočíva jeho najväčší prínos – pomáha premieňať hlas vidieka na konkrétne návrhy, ktoré môžu ovplyvniť budúcnosť celej Európy.

AllonBoard: mladí ľudia a migranti ako spolutvorcovia demokracie

Vidiecky parlament mladých na Slovensku je súčasťou nového medzinárodného projektu AllonBoard: The Road to Democracy, ktorý je spolufinancovaný z programu CERV – Citizens, Equality, Rights and Values. Do projektu je zapojených deväť partnerov zo siedmich krajín Európskej únie a jeho aktivity budú prebiehať počas dvoch rokov, od januára 2026 do decembra 2027. Projekt prepája samosprávy, odborné organizácie aj miestne komunity s cieľom posilniť účasť mladých ľudí a migrantov na demokratickom živote v obciach a mestách.

AllonBoard vychádza z myšlienky, že mladí ľudia a migranti nemajú byť len pasívnymi účastníkmi pripravených aktivít, ale aktívnymi spolutvorcami zmien vo svojom okolí. Projekt sa preto zameriava na budovanie dôvery medzi komunitami a inštitúciami, rozvoj občianskej participácie, prepájanie miestnych a európskych skúseností a hľadanie praktických nástrojov, ktoré pomôžu samosprávam vytvárať otvorenejšie a inkluzívnejšie prostredie. Dôležitou súčasťou budú tréningy, mentoring, diskusné a inovačné laboratória, medzinárodné stretnutia aj výmena osvedčených postupov medzi partnermi.

Prvou spoločnou aktivitou bolo medzinárodné úvodné stretnutie v Lisabone, ktoré sa uskutočnilo 26. a 27. marca 2026 pod názvom Transnational Launch & Civic Networking. Počas prvého dňa v priestoroch radnice mesta Lisabon partneri predstavili ciele projektu, jeho štruktúru, očakávané dopady, systém riadenia, komunikácie aj hodnotenia. Súčasťou programu bola aj diskusia o monitorovaní projektu, prehliadka radnice a neformálny networking, ktorý pomohol vytvoriť základy budúcej spolupráce.

Druhý deň pokračoval na Univerzite v Lisabone, kde sa účastníci venovali témam demokracie, ob-



Projektový tím AllonBoard na radnici v Lisabone

čianstva a občianskej participácie. Program doplnila aj diskusia o skúsenostiach miestnej samosprávy so zapájaním obyvateľov do verejného života. Stretnutie tak nebolo len formálnym začiatkom projektu, ale aj priestorom na spoločné nastavenie hodnôt a spôsobu spolupráce, na ktorých bude AllonBoard počas nasledujúcich mesiacov stavať.



AllonBoard na námestí pred radnicou v Lisabone

Projekt AllonBoard prináša aj pre slovenské prostredie dôležitú tému: ako otvárať demokratický priestor tým, ktorých hlas často zostáva na okraji. Práve v tom spočíva jeho hlavný prínos – v snahe premeniť občiansku účasť z formálnej povinnosti na živý a zmysluplný proces, do ktorého sa môžu zapojiť aj tí, ktorí bývajú pri rozhodovaní prehladaní.

MONIKA SLANINOVÁ

Lišov Múzeum: vďaka programu Erasmus+ za vzdelaním do sveta



Občianske združenie Lišov Múzeum urobilo v roku 2025 významný krok v oblasti vzdelávania dospelých. Úspešne získalo Erasmus+ akreditáciu v oblasti vzdelávania dospelých, ktorá mu až do roku 2027 otvára jednoduchší prístup k financovaniu mobilit a vzdelávacích aktivít. Pre múzeum aj jeho partnerov, ktorými sú MAS Zlatá Cesta, Združením mladých farmárov Slovenska, OZ Nádej v Uňatíne a Slovenský vidiecky parlament je to potvrdenie, že ich dlhodobá práca má jasnú víziu a kvalitu. Zároveň to znamená zaradenie do európskej siete organizácií, ktoré sa venujú celoživotnému vzdelávaniu, podpore tradičných zručností, ochrane kultúrneho dedičstva a udržateľnému rozvoju vidieka.

Lišov Múzeum si v rámci svojho Erasmus plánu stanovilo viacero dôležitých cieľov. Patri medzi ne najmä zachovanie tradičných zručností a kultúrneho dedičstva, podpora ekologického hospodárenia a vidieckeho rozvoja, ale aj rozvíjanie medzikultúrnej výmeny a celoživotného vzdelávania. Získaná akreditácia prináša nové možnosti nielen pre samotné múzeum, ale aj pre región Hont – pre miestnych remeselníkov, farmárov, dospelých záujemcov o tradičné zručnosti či ľudí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Vďaka partnerstvám naprieč Európou môže múzeum prenášať do regiónu nové skúsenosti, inšpirácie a osvedčené postupy.

Jednou z prvých aktivít po získaní akreditácie bola zahraničná vzdelávacia mobilita v Španielsku, ktorá sa uskutočnila koncom septembra 2025. Pre Lišov Múzeum predstavovala dôležitý začiatok praktického naplňovania cieľov programu Erasmus+. Takéto mobility neznamenajú len odbornú cestu do zahraničia, ale predovšetkým príležitosť získavať nové poznatky, kontakty a skúsenosti, ktoré možno neskôr využiť doma – pri rozvoji kultúrnych a vzdelávacích aktivít, ochrane tradícií aj posilňovaní komunitného života na vidieku.



Estónsko – účastníci s certifikátmi v Taline



Estónsko – účastníci na workshope na prácu s drevom na SOŠ

Na prvé skúsenosti nadviazala na prelome novembra a decembra 2025 ďalšia mobilita, tentoraz v Estónsku. Vzdelávacieho pobytu v obci Pilistvere a jej okolí sa zúčastnilo 24 účastníkov zo slovenských vidieckych regiónov.

Estónsky program priniesol pestrú kombináciu praktického učenia, remeselných workshopov a spoznávania miestnej komunity. Účastníci sa zapojili do aktivít zameraných na prácu s drevom, kovom a ďalšími materiálmi, navštívili odbornú školu v Olu-



Španielsko – Účastníci na exkurzii v masokombináte na spracovanie Iberica

stvere aj estónske mliečne múzeum, kde si vyskúšali výrobu masla, zmrzliny či pečenie chleba. Dôležitou súčasťou pobytu bolo aj spoločné varenie a stretávanie s miestnymi obyvateľmi, ktoré ukázali, že jedlo, remeslo a každodenný život môžu byť prirodzeným mostom medzi kultúrami.



Španielsko – Účastníci na exkurzii v dedinke Santa Olalla

Silný rozmer mala aj práca s vidieckym prostredím a diskusie o tom, ako môže malé miesto fungovať ako živé centrum komunitného života. Inšpiratívna bola aj návšteva školy a hospodárskeho areálu v Olustvere, kde sa prepája odborné vzdelávanie, poľnohospodárstvo, remeslá a cestovný ruch. Práve takéto prepojenie tradície, praxe a miestneho rozvoja môže byť cennou inšpiráciou aj pre slovenské regióny.

Významnou súčasťou mobility bolo aj spoznávanie estónskych dejín, najmä tém slobody, pamäti a odporu voči totalite. Záver cesty patril návšteve Tallinnu, kde účastníci videli nielen historické jadro mesta, ale aj moderné digitálne riešenia, ktorými je Estónsko známe v celej Európe. Mobilita tak ukázala, že budúcnosť vidieka môže stáť nielen na úcte k tradíciám a komunite, ale aj na otvorenosti voči inováciám a novým spôsobom fungovania spoločnosti.

Lišov Múzeum tak potvrdzuje, že medzinárodná spolupráca nemusí byť výsadou veľkých inštitúcií. Aj menšie iniciatívy z vidieka môžu vďaka programu Erasmus+ získavať skúsenosti, ktoré následne pomáhajú rozvíjať celý región. To, čo sa účastníci naučia vo svete, sa totiž vracia späť domov – do podoby nových nápadov, praktických zručností a silnejšieho komunitného života.

JAKUB DVORSKÝ

CRAFT: remeslá ako súčasť živého vidieka

Lišov Múzeum bolo zapojené do projektu CRAFT – Crafts in Rural Areas, ktorý prepájal remeslá, kultúrne dedičstvo, udržateľnosť a komunitný život na vidieku. Projekt bol zameraný na to, aby sa tradičné remeslá nielen uchovávali, ale aj ďalej rozvíjali a sprístupňovali novým generáciám. Počas osemnástich mesiacov sa partneri venovali tvorbe digitálneho archívu tradičných remesiel, organizácii intenzívnych workshopov, medzikultúrnej výmene skúseností a podpore remeselného turizmu, ktorý mohol prispieť aj k oživeniu miestnych ekonomík. Do projektu boli zapojení partneri zo Slovenska, Cypru a Rumunska.

Základnou myšlienkou projektu bolo ukázať, že remeslá nepatria len do minulosti. Aj dnes mohli byť zdrojom obživy, tvorivosti, stretávania ľudí a posilňovania miestnej identity. Práve na vidieku mali tradičné zručnosti osobitnú hodnotu, pretože boli úzko prepojené s krajinou, každodenným životom a kultúrnou pamäťou regiónov. Projekt CRAFT preto skúmal, ako možno staré remeselné postupy prenášať do súčasnosti tak, aby zostali živou súčasťou komunity.

Významnou aktivitou projektu bolo medzinárodné stretnutie remesiel v Lišov Múzeu, ktoré sa uskutočnilo od 11. do 15. decembra 2025 pod názvom Cross-Cultural Craft Exchange. Hostiteľom mobility bolo Občianske združenie Lišov Múzeum a na Slovensko prišlo pätnásť remeselníkov a odborníkov na tradičné remeslá – po päť zo Slovenska, Rumunska a Cypru. Cieľom stretnutia bolo zdieľanie zručností, pracovných postupov a skúseností, ale aj diskusia o tom, aké miesto mali remeslá v súdobých vidieckych komunitách.

Program spojil odbornú aj komunitnú rovinu. Účastníci sa zoznamovali s miestnymi remeselnými aktivitami, navštívili workshopy zamerané na spracovanie vlny, plstenie a výrobu mydla a spoznávali kultúrne dedičstvo regiónu. Dôležitou súčasťou bola aj návšteva Zvolena a Banskej Bystrice, kde mali možnosť vidieť miestne remeselné tradície v širšom historickom kontexte.



Stánok s tradičnými maskami z Rumunska



Vianočné trhy na Lišove

Osobitný význam malo zapojenie medzinárodných hostí do Lišovského vianočného jarmoku priamo v areáli múzea. Remeselníci zo zahraničia spolupracovali so slovenskými tvorcami, predstavovali tradície svojich krajín a komunikovali s návštevníkmi. Práve tu sa naplno ukázalo, že remeslo mohlo byť prirodzeným nástrojom komunitného vzdelávania, medzikultúrneho dialógu a spolupráce medzi krajinami.

Záverečné hodnotenie aktivity potvrdilo, že takéto stretnutia mali význam nielen pre samotných remeselníkov, ale aj pre miestne komunity. Účastníci si odniesli nové skúsenosti, kontakty a hlbšie porozumenie kultúrnym súvislostiam remeselnej práce. Projekt CRAFT tak ukázal, že tradičné remeslá mali aj dnes svoje pevné miesto – ako súčasť identity vidieka, ako priestor pre vzdelávanie aj ako cesta k prepájaniu ľudí naprieč Európou.



Workshop na výrobu vianočných dekorácií z prírodných materiálov v Banskej Bystrici

MÁRIA BEHANOVSÁ

Uznesenie Rady vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie

Uznesením Rady vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie č. 9 z 2. decembra 2025 bola predkladateľovi materiálu Slovenskému vidieckemu parlamentu uložená úloha zorganizovať okrúhly stôl všetkých zainteresovaných aktérov a predložiť jeho výstupy na ďalšie zasadnutie Rady vlády SR pre MNO.

Dňa 9. februára 2026 sa uskutočnil odborný okrúhly stôl „Aktualizovaná Vízia pre atraktívnejší vidiek 2040“ (ďalej len „Vízia 2040“) na pôde Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku v Bratislave. Podujatie spoluorganizovali Slovenský vidiecky parlament, Vidiecky parlament mladých na Slovensku a Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre.



Zasadnutie RV pre MNO



Zasadnutie RV pre MNO

Okrúhly stôl spojil viac ako 30 zástupcov ministerstiev, ústredných orgánov štátnej správy, samospráv, výskumných inštitúcií, akademickej obce, občianskej spoločnosti a podnikateľského sektora.

Diskusie sa zúčastnili aj štátni tajomníci Jozef Smatana (Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR) a Ján Krišanda (Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR), čím bola zabezpečená prepojenosť odbornej diskusie s tvorbou verejných politik na národnej úrovni.

Zhrnutie diskusie – Okrúhly stôl „Aktualizovaná Vízia pre atraktívnejší vidiek 2040“

1. Východiská a význam Vízie pre vidiek

Účastníci diskusie sa zhodli, že vidiek je kľúčovou súčasťou Európskej únie aj Slovenska a jeho rozvoj nemožno redukovať len na poľnohospodárstvo. Práve ľudia v územiach sú nositeľmi zmien.



Účastníci okrúhleho stola

Vízia pre atraktívnejší vidiek 2040 bola opakovane označená za inkluzívny, konzultovaný a medzinárodne oceňovaný dokument, ktorý predstavuje dôležitý príspevok do národnej aj európskej diskusie.

Európska vízia rozvoja vidieka je chápaná ako rámec hodnôt a ideálov, ktorých naplnenie by malo byť v rukách ľudí žijúcich na vidieku s podporou tvorcov politik na všetkých úrovniach (lokálnej, regionálnej, národnej a európskej).

Vidiecky pakt EÚ je vnímaný ako platforma spolupráce, nie ako samostatná politika.

2. Vidiek ako komplexný priestor života, ekonomiky a bezpečnosti

Účastníci zdôraznili, že vidiek:

- ▶ nie je len miestom oddychu a kontaktu s prírodou,
 - ▶ ale aj priestorom pre podnikanie, inovácie, startupy, nové technológie a biopodnikárstvo,
 - ▶ zohráva významnú úlohu v oblasti energetiky (väčšina nevyužitého energetického potenciálu EÚ je na vidieku),
 - ▶ má strategický význam pre potravinovú a územnú bezpečnosť, najmä v hraničných a periférnych regiónoch.
- Zároveň zaznelo, že vidiek je komplementárny k mestám, nie ich protikladom.

3. Kľúčové výzvy slovenského vidieka

Ako najväčšie výzvy boli identifikované:

- ▶ nedostupnosť základných služieb (zdravotná starostlivosť, školy, škôlky, doprava, obchodná sieť, kanalizácia, obecné vodovody),
- ▶ odliv mladých a vzdelaných ľudí,
- ▶ starnutie farmárov, keďže priemerný vek farmára v EÚ je približne 57 rokov a na Slovensku okolo 47 rokov. Zároveň je podiel mladých farmárov nízky (cca 12 % v EÚ a 20% na Slovensku), čo potvrdzuje potrebu systematickej generačnej obnovy poľnohospodárstva,
- ▶ slabá infraštruktúra v malých obciach,
- ▶ nízka atraktivita pracovných príležitostí na vidieku,
- ▶ fragmentácia politik a nejasné kompetencie v oblasti rozvoja vidieka.

Zaznela kritika extrémne nízkeho čerpania nástroja LEADER a všeobecne nízkej efektivity podpory vidieka v porovnaní s deklarovanými cieľmi.

4. Mladí ľudia ako kľúč k živému vidieku

Silným motívom diskusie bola potreba:

- ▶ aktívne zapájať mladých ľudí do tvorby politik a rozhodovania,



Účastníci okrúhleho stola

- ▶ zjednodušiť podporu pre mladých farmárov (procedúry sú dnes zdĺhavé a demotivujúce),
 - ▶ zatriktívniť školské odbory v oblasti poľnohospodárstva, tak aby si ich žiaci viac vybrali pre svoje budúce profesie.
 - ▶ podporovať nové formy uplatnenia – inovácie, sociálne a mimoprodukčné poľnohospodárstvo, cestovný ruch, neformálne vzdelávanie.
- Zaznelo, že bez systematickej práce s mládežou hrozí, že sa vidiek zmení na „skanzen“. Pozitívne boli vnímané nástroje ako mládežnícke parlamenty, neformálne vzdelávanie, Erasmus+ a iniciatívy na výchovu k regionálnym hodnotám.

5. Potreba integrovanej stratégie a lepšieho riadenia

Účastníci diskusie sa zhodli, že Slovensku:

- ▶ chýba jednotná národná stratégia regionálneho rozvoja,
- ▶ existuje priveľa vízií a stratégií bez jasného rozdelenia úloh a priorit,
- ▶ regióny, mestá a obce nemajú istotu prístupu k zdrojom ani dlhodobej stability.

Zaznela silná výzva:

- ▶ prejsť od vízií ku konkrétnym misiám riadeným opatreniami, opretým o mission-oriented foresight, ktorý umožní definovať spoločné dlhodobé ciele a smerovanie rozvoja vidieka,
- ▶ lepšie prepájať vedu, výskum, prax a samosprávy, vrátane využívania inovatívnych nástrojov, vrátane AI Poľnohospodárskeho poradcu na podporu strategického rozhodovania, plánovania a monitoringu,
- ▶ zaviesť integrovaný prístup k financovaniu (synergie fondov do nového „superfondu“),
- ▶ jasne pomenovať zodpovednosti jednotlivých ministerstiev a úrovní verejnej správy za dizajn, koordináciu a implementáciu rozvoja vidieka.

6. Participácia, spolupráca a pozitívny naratív

Účastníci zdôraznili, že:

- ▶ rozvoj vidieka musí byť zdola nahor, regióny najlepšie poznajú svoje potreby,
- ▶ neverejní aktéri (MVO, mladí farmári, podnikatelia) musia byť plnohodnotnými partnermi, nie len konzultovanými subjektmi,
- ▶ je potrebné viac komunikovať pozitívne príklady, inovácie a úspechy z praxe,
- ▶ dlhodobý negativizmus oslabuje motiváciu ľudí zostať a investovať do vidieka.

Záverčné poslanstvo diskusie

Diskusia jasne ukázala, že budúcnosť slovenského vidieka závisí od:

- ▶ spoločnej integrovanej vízie,
- ▶ lepšej koordinácie politik a aktérov,
- ▶ systematickej podpory mladých ľudí,
- ▶ od prechodu od formálnych stratégií k reálnym, územne ukotveným riešeniam.

V diskusii zaznel aj návrh aktívne sa zapojiť do tvorby dokumentu Vízia Slovensko 2040, ktorý je pripravovaný Slovenskou akadémiou vied na základe zadania Úradu vlády SR. Účastníci zdôraznili potrebu, aby vízia rozvoja vidieka a NRPP boli obsahovo a procesne prepojené s touto celonárodnou víziou, čím by sa posilnila ich legitimita, koherencia verejných politik a dlhodobé strategické ukotvenie rozvoja vidieka v rámci celkového smerovania Slovenska.

Vidiek má potenciál byť živým, inovatívnym a atraktívnym priestorom pre život, ak sa mu poskytnú dôvera, kompetencie a dlhodobá podpora.

O udelení štatútu MAS požiadalo vo februárovej výzve 95 združení

O štatút miestnej akčnej skupiny (MAS) prejavilo záujem 95 združení, čo je síce o 15 menej ako v predchádzajúcom období, no tie zastupovali menšie územie. O podporu MAS v rámci implementácie Strategického plánu Spoločnej poľnohospodárskej politiky tak prejavili regióny výrazný záujem, vyhodnotilo v utorok počet žiadostí Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV) SR.

V aktuálnom období bol minimálny počet obyvateľov, ktorých MAS zastupuje, nastavený na 15.000, namiesto 10.000 v minulom období. Presný počet MAS bude podľa rezortu pôdohospodárstva známy pu ukončení vyhodnocovacieho procesu.

„Princíp miestnych akčných skupín je v zásade veľmi jednoduchý. Je to partnerstvo súkromného a verejného sektora, ktoré funguje na menšom území a sama miestna akčná skupina si manažuje výzvy pre rozvoj. Samo územie teda rozhodne, či potrebuje nové chodníky, opravu domu smútku, rozhľadňu alebo budú podpora miestni farmári,“ uviedol minister pôdohospodárstva Richard Takáč (Smer-SD).

Pre väčšinu obcí na Slovensku je partnerstvo v miestnej akčnej skupine a čerpanie týchto financií podľa ministra jedinou možnosťou, ako prísť k eurofondom. Obce a súkromný sektor môžu cez opatrenie LEADER získať do roku 2029 takmer 167 miliónov eur.

„Vízia pre atraktívnejší vidiek 2040“ odprezentovaná na stretnutí ZMOS – Sekcia pôdohospodárstva, potravinárstva a rozvoja vidieka

Na stretnutí, ktoré sa konalo 24. februára na Mestskom úrade v Krupine, dominovala diskusia o strategickom dokumente „Vízia pre atraktívnejší vidiek 2040“. Dokument odprezentovala Mária Behanovská. Materiál vznikol v rámci projektu PolíRural a jeho ambíciou je nastaviť dlhodobý rámec pre moderný a udržateľný rozvoj vidieckych oblastí.

Stretnutie v Krupine otvorilo viacero tém, ktoré majú zásadný dopad na budúcnosť slovenského vidieka. Jednou z kľúčových tém, ktorú sekcia prerokovala, bola potreba prijatia zákona o potravinovej sebestačnosti, ktorý by pomohol zabezpečiť stabilnú dostupnosť potravín na Slovensku a znížiť závislosť od dovozu.

Členovia sekcie zdôraznili, že domáci producenti čelia nevyrovnaným podmienkam a bez jasného legislatívneho rámca je ich pozícia na trhu oslabená. Takýto zákon by mal zároveň posilniť regionálne poľnohospodárstvo a vytvoriť predvídateľnejšie prostredie pre agrárny sektor.

Zo záverov rokovania sekcie vyplýva aj potreba stanovenia minimálneho percentuálneho zastúpenie slovenských výrobkov v maloobchodnej sieti. Ide o jeden z nástrojov, ktorý by mohol ochrániť domácu produkciu a posilniť lokálnych výrobcov. Spotrebiteľia by tak získali väčšiu istotu pôvodu potravín a slovenské regióny by profitovali z vyššej miery lokálnej produkcie.

Členovia sekcie sa zhodli aj na potrebe zavedenia dane z obratu pre obchodné reťazce. Nová daň by mohla pomôcť financovať verejné služby a investície v obciach, čím by sa posilnila ekonomická stabilita vidieka.

Veľkú pozornosť venovali účastníci rokovania aj otázke dovozu poľnohospodárskych komodít z Ukrajiny a tretích krajín. Členovia sekcie upozorňujú, že tieto dovozy často prichádzajú na trh za výrazne nižšie ceny, čo následne tlačí nadol výkupné ceny domácich produktov. Výsledkom je znižovanie konkurencieschopnosti slovenských farmárov a riziko útlmu prvovýroby.

Ďalšou požiadavkou sekcie je urýchlenie vyhodnotenie výzvy na udelenie štatútu MAS a následné bezodkladné vyhlásenie výzvy na predkladanie stratégií



Diskusia k Vízii v Krupine


 stručne

Medzinárodný veľtrh cestovného ruchu ITF SLOVAKIATOUR

Od 29. do 31. januára 2026 sa Incheba Expo konal Medzinárodný veľtrh cestovného ruchu ITF SLOVAKIATOUR priniesol typy a inšpirácie na dovolenku doma i v zahraničí. Návštevníci mohli objaviť krásu slovenských regiónov – históriu, prírodu, tradície, folklór a poctivú domácu gastronómiu.

Súbežne sa predstavil DANUBIUS GASTRO – prestížny gastronomický veľtrh plný chutí, moderných trendov a inovácií. Návštevníci mohli zažiť ochutnávky jedla, kávy aj vína a pre profesionálov HO-RE-CA segment s vybavením, dizajnom a službami.

Návštevníci zažili tri dni plné cestovania, chuti a zážitkov. Za Vidiecky parlament sa zúčastnili Mária Strížová a Mária Behanovská



Konferencia „Sila žien tradícia, inovácie, komunita“ v Rajci

Podujatie sme otvorili Hymnou vidieka. Účastníkov privítal pán primátor Peter Hanus. Zaujímavou témou sa stala prednáška Anny Verešovej – Aktívne ženy v komunite. Pokračovala Marieta Okenková s témou Ako môžu ženy svojou tvorivosťou, podnikavosťou a spoluprácou formovať moderný, ekologický a životaschopný vidiek. O projekte „Ženy pohraničia sú spolu“ ukázal, čo nás spája a inšpiruje odprezentovala Zuzana Stančíková.



Prezentácia Mariety Okenkovej

30. marca 2026 na konferencii *Dedičstvo otcov si zachovajme* sme **vyhodnotili prehliadku kraslíc Vandrovalo vajce**.

- 1.miesto pani Rozália Mikolková z Rajca
- 2. miesto pani Karin Hudoková z Ježkovej Vsi
- 3.miesto Matej Blizniak (6-ročný) z Horného Kalníka
- Mimoriadne ocenenie získal Matej Blizniak z Horného Kalníka
- Víťazka internetového hlasovania: pani P. Ondrašovičová z Rakova

Ďakujeme viac ako 40 krasličiarok a krasličiarom za krásne diela, víťazkám a víťazovi srdečne blahoželáme.



Ocenené krasličiarke a kraslice



Účastníci konferencie *Dedičstvo si zachovajme*

Ministri regiónu bijú na poplach: návrhy Európskej únie ohrozujú farmárov aj potravinovú bezpečnosť

Čelní predstavitelia agrozortov krajín Vyšehradskej štvorky rokovali v rozšírenom formáte s Bulharskom a Rumunskom o budúcnosti Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) po roku 2027 a o novom viacročnom finančnom rámci EÚ. Stretnutie sa uskutočnilo v rámci prebiehajúceho predsedníctva Maďarska vo V4, medzi ktorého hlavné priority patrí posilnenie konkurencieschopnosti, bezpečnosti a prepojenosti regiónu.

V úvode rokovania minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Richard Takáč poďakoval hostiteľskej krajine a špeciálne ministrom pôdohospodárstva Maďarska Istvánovi Nagyovi za organizáciu ministerského stretnutia a zároveň poblahoževal k úspešnému priebehu predsedníctva vo Vyšehradskej štvorke. Minister Takáč taktiež vyzdvihol kľúčový význam regionálnej spolupráce: „Som presvedčený o tom, že práve spoločný dialóg krajín Vyšehradskej štvorky, ktorá sa dnes stretla v rozšírenom formáte za účasti zástupcov Bulharska a Rumunska, prispeje k presadzovaniu našich priorít aj na úrovni EÚ.“

Ministri pôdohospodárstva krajín Vyšehradskej štvorky spolu s Bulharskom a Rumunskom dnes vyslali z Budapešti jasný a jednotný signál, že aktuálne návrhy Európskej komisie k poľnohospodárskej politike po roku 2027 by mali byť jednoznačné a prehľadné, pričom pravidlá SPP by mali byť jasnejšie oddelené od ostatných politík. V kontexte nového Viacročného finančného rámca apelovali na zabezpečenie silného rozpočtu pre SPP, ktorý dokáže reagovať na súčasné výzvy a reflektovať investičné potreby sektora.

Podľa ministrov návrhy Komisie znamenajú oslabenie financovania poľnohospodárstva, vytvorenie súťaže medzi poľnohospodárstvom a inými politika-

mi a ohrozenie stability príjmov farmárov. Ministri sa zhodli, že toto nie je modernizácia ale krok späť, ktorý môže oslabiť európske poľnohospodárstvo.

Ministri zdôraznili, že v čase geopolitickej neistoty je prístup Komisie nepochopiteľný. „Ak Európa oslabí vlastných farmárov, oslabí samu seba. Potravinová bezpečnosť nie je samozrejmosť.“ Spoločná výzva je jednoznačná, a to zachovať silnú Spoločnú poľnohospodársku politiku, udržať financovanie minimálne na súčasnej úrovni a nepresúvať zodpovednosť na členské štáty. Ministri odmietli viaceré návrhy ako jednotný fond, ktorý môže rozbiť spoločný charakter politiky, vyššie spolufinancovanie, ktoré zvýhodní bohatšie krajiny a rigidné pravidlá, ktoré nereflektujú realitu farmárov. „Takéto nastavenie by vytvorilo nerovné podmienky a poškodilo najmä krajiny nášho regiónu.“

Slovenská republika spolu s partnermi podporila spoločnú deklaráciu k budúcej podobe SPP po roku 2027 a viacročného rozpočtu EÚ. „Slovenská republika plne podporuje spoločné vyhlásenie ministrov poľnohospodárstva krajín Vyšehradskej štvorky rozšírenej o Bulharsko a Rumunsko,“ zdôraznil minister Takáč. Podľa jeho slov musí byť prioritou zachovanie silnej a stabilnej politiky: „Potrebné je zabezpečiť silnú Spoločnú poľnohospodársku politiku s dostatočným rozpočtom, minimálne na úrovni súčasného



Ministri agrozozortov V4 + Bulharska a Rumunška

obdobia.“ Minister Takáč zároveň odmietol možné rozpočtové škrtý: „Odmietame akékoľvek znižovanie rozpočtu pre kapitolu SPP.“

Jednou z kľúčových tém rokovania bola potreba väčšej flexibility pri nastavovaní pravidiel. „Navrhovaný prístup založený na jednom fonde môže oslabiť spoločný charakter SPP a viesť k nerovnostiam medzi členskými štátmi a farmármi,“ upozornil minister Takáč. Zároveň jasne pomenoval zásadnú podmienku Slovenska: „Červenou čiarou je pre nás návrh povinnej degressivity a stropovania priamych platieb. Pre Slovensko, ako krajinu so štruktúráne väčšími farmami, majú tieto opatrenia likvidačný charakter.“

Minister upozornil aj na potrebu posilnenia potravinárskeho sektora a pripravenosti na krízové situácie: „Potravinárstvo musí zostať plnohodnotnou a neoddeliteľnou súčasťou Spoločnej poľnohospodárskej politiky.“ V kontexte rastúcich rizík ocenil návrhy na krízové mechanizmy:

„Vítame návrh mechanizmu jednotnej bezpečnostnej siete, ktorý by mal byť využiteľný nielen pri trhových narušeniach, ale aj pri prírodných katastrofách.“

Diskusia sa venovala aj časovému harmonogramu reformy a rizikám pre sektor. „Nachádzame sa v situácii výrazného časového tlaku,“ uviedol minister Takáč a dodal: „Je nevyhnutné zabezpečiť kontinuitu platieb bez ohľadu na legislatívne oneskorenia.“ Podľa neho je kľúčové prijať prechodné opatrenia: „Kontinuita podpôr musí byť absolútnou prioritou. Bez prechodných riešení hrozí destabilizácia sektora.“

Ministri sa zhodli, že koordinovaný postup krajín regiónu je nevyhnutný pre úspešné presadzovanie spoločných záujmov v rámci EÚ. „Dôkazom spoločného prístupu je aj prijatie spoločnej deklarácie agroministrov V4+2, v ktorej nachádzame zhodu v kľúčových otázkach budúcej poľnohospodárskej politiky,“ uzavrel minister Takáč.

Slovenská republika zároveň deklarovala pripravenosť prevziať predsednícku štafetu vo V4 od 1. júla 2026 a zámer pokračovať v posilňovaní fungujúcej spolupráce v rámci regiónu.



naš vidiek

1/2026

štvrtročník
ročník XXIII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU



Via Magna



Bakúsko - Slovensko - Ukrajina - Maďarsko - Rumunsko



500 rokov cesty Via Magna



Obsah

- 4 Obec Mošovce
- 8 Pútnik na trase Magna Via
- 9 Kňaz a ľudový liečiteľ František Madva
- 11 Fytoterapia v našom regióne
- 12 Liečivé rastliny ako živý most tradície a vedy
- 13 Bravčová masť
- 16 Súťaž o najkrajšiu poštovú známku
- 17 V Turci pripravujú nový projekt regionálnej histórie
- 19 Príhovor k jubileu 500 rokov cesty Via Magna



náš vidiek

Ročník: XXIII.

Číslo: 1/2026

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0905 498 405
e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. júna 2026

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská
 Mgr. Monika Slaninová
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD.
 Ing. Jozef Garlík, PhD.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Návrh obálky:
Faxacopy

Fotografia na 2. strane:
Dlaždica Magna Via



Vážení priatelia a priaznivci časopisu Náš vidiek/Magna Via. Čas neúprosne letí a my sme sa nezadržateľne priblížili ku konferencii, na ktorej sa na chvíľu zastaví čas, aby sme si pripomenuli neporovnateľne bližšie časy, ako bolo obdobie vzniku, budovania a rozmachu cisársko-kráľovskej cesty Via Magna, ktorej vznik sa datuje od roku 1526.

Časy sa menili, prehrmeli historické obdobia, prehrmeli vojny, nepokoje, vystriedali sa panovníci, menili sa hranice, len cesta a starobylé hrady, hradiská a skaly v mnohých prípadoch zostali na svojom mieste ako pamätníci a pamätníky zašlej slávy.

Skupina nadšencov založila Občianske združenie a pripomína si túto cestu a na jej počesť a z úcty k jej historickému významu a odkazu ju ako turisticko-náučnú cestu pomenovala obrátene – cestou Magna Via.

Bola vytvorená emotívna Hymna Magna Via, ktorej slová si zopakujeme z úcty k jej päťstoročnici vo vnútri vydania časopisu.

Z mnohých plánov a predsavzatí sa podarilo naplniť najpodstatnejší bod – a to:

- zviditeľňovanie turistických regiónov na trase Magna Via,
- organizovanie seminárov a konferencií,
- vydávanie časopisu Náš vidiek s partnerskou organizáciou VIPA – Vidiecky parlament,
- aktívnu účasť na propagovaní cesty Magna Via na Agrokomplexe a,
- šírením časopisu cez Turistické Informačné Centrá v mestách,
- zapájaním miest a obcí na trase do umiestňovania dlaždíc Magna Via,
- vytváraním partnerských vzťahov a tým budovanie povedomia obcí a miest o ich historickom význame v dejinách.

Mnohé zámery a plány zostali zatiaľ nerealizované, napríklad z dôvodu celospoločenských problémov, konsolidácie a nedostatku finančných prostriedkov. Zatiaľ však žijú, alebo aspoň teľú v podvedomi a snáď sa dočkajú priaznivejšieho obdobia realizácie.

Želáme si to a prajeme si, aby cesta Via Magna a projekt turisticko – poznávacej cesty ešte dlho bol inšpiráciou pre pútnikov na trase Magna Via, aby stále mali čo obdivovať, objavovať, učiť sa, rozvíjať a budovať.

*„Podme po nej, poučme sa,
čo môžeme naučme sa...“*

Predsedníctvo Magna Via, O.z.



Obec Mošovce

Tam, kde nížina Turčianskej kotliny začína prerastať v podhorský hrebeň jedinečnej Veľkej Fatry s vrcholmi Ostrou a Drienkom, leží obec Mošovce.

Prvý raz sa Mošovce spomínajú v donačnej listine kráľa Ondreja II. z roku 1233. Najprv sa rozvíjali ako kráľovská osada so slobodnou advokáciou, od polovice 14. storočia ako výsadné mestiečko podriadené kráľovskému hradu Blatnica. Roku 1527 sa dostali do rúk rodu Révayovcov, ktorý takmer 400 rokov potláčal mošovské mestské práva.

V minulosti boli Mošovce významným remeselníckym strediskom Turca. Remeselná výroba dosiahla skutočne veľký rozmach a v mestiečku pôsobilo okolo 15 cechov, najdlhšie sa udržal cech čizmárov a najslávnejší cech kožušníkov. Dnešné Mošovce možno charakterizovať ako významnú rekreačnú oblasť s množstvom pozoruhodností. Zo stavebných pamiatok si zasluhujú pozornosť najmä rokokovo klasicistický kaštieľ z druhej polovice 18. storočia s rozsiahlym anglickým parkom.

Ďalšími zaujímavosťami obce sú: pamätné miesto rodného domu Jána Kollára, neogotický kostol postavený na mieste starého kostola s cenným oltárom, evanjelický kostol z roku 1784, mauzóleum s múzeom remesiel a secesný skleník z roku 1800.

Mošovce majú skutočne jedinečné okolie. Komplex historických alejí a zelene vytvára esteticky pôsobivú mozaikovite rozčlenenú krajinu, citlivo nadväzujúcu na lesné komplexy Veľkej Fatry. Toto pohorie patrí k turisticky najpríťažlivejším horstváom na Slovensku. Vápence a dolomity fantastických tvarov, neopísateľné krásy Gaderskej, Blatnickej a iných dolín priťahujú obdivovateľov prírodných krás zo široka – daleka.

Mošovcami preteká riečka Mošovka, ktorá sa v obci delí na dve ramená: hlavné rameno a tzv. Horný Potok, ktorý v minulosti slúžil na pohon mlynskeho kola.

Na severnom okraji obce, pri časti Čerňakov, sa nachádza sústava mošovských rybníkov napájaných Čiernou Vodou kedysi patriacich pod révayovské panstvo, dnes slúžiacich najmä na chov pstruhov.

DEJINY MOŠOVIEC

Mošovce patria k stredne veľkým turčianskym obciam. Ich bohatú históriu dokladá nielen množstvo zachovaných pamätihodností, ale aj najstaršia dochovaná písomná zmienka a tou je donačná listina kráľa Ondreja II. z roku 1233.

Pôvodne boli Mošovce zložené z dvoch sídlisk: Prvé, Machyuch, sa rozkladalo na mieste dnešného Starého radu a druhé, Terra Moys, ktoré dalo mestiečku aj svoje dnešné meno, stálo tam, kde dnešný Vidrmoch. A práve z tohto druhého názvu znamenajúceho Zem Mojšova odvodzujeme, že obec v dávnych časoch patrila istému Mojšovi, čo by mohlo byť skrátenou podobou zloženého slovanického mena Mojtech, podobného typu ako Vojtech alebo Mojmir.

Historicky potom názov podliehal mnohým variáciám, od Mossovych, Mosocz, Mossowecz, villa regia Mayos alio nomine Mossovych, oppidium Mayus sue Mosocz, Mosocz olim Mayus až po dnešné Mošovce.

Osobitnou prastarou súčasťou Mošoviec je aj bývalá osada Chornukov, ktorej meno sa zachovalo v dnešnej podobe Čerňakov. Ďalšou časťou obce je osada Mazan.

Mošovce sa najprv rozvíjali ako kráľovská osada so slobodnou advokáciou, od polovice 14. storočia ako výsadné mestiečko podriadené kráľovskému hradu Blatnica. Roku 1527 sa dostali do rúk rodu Révayovcov, ktorý takmer 400 rokov potláčal mošovské mestské práva.

V minulosti boli Mošovce významným remeselníckym strediskom Turca. Remeselná výroba dosiahla skutočne veľký rozmach a v mestiečku pôsobilo okolo 15 cechov, najdlhšie sa udržal cech čizmárov a najslávnejší bol cech kožušníkov. Dnešné Mošovce možno charakterizovať ako významnú rekreačnú oblasť s množstvom pozoruhodností.

NAJSLÁVNEJŠÍ RODÁK Z MOŠOVIEC – JÁN KOLLÁR

Mošovce dali slovenskému národu veľa významných osobností, z ktorých najznámejšie sú hudobný skladateľ Frico Kafenda (1883-1963), spisovateľka Anna Lacková-Zora (1899-1988), literárny kritik, historik a básnik Štefan Krčméry (1892-1955).

Najvýznamnejším z rodákov je veľký básnik Slovanov, filozof a evanjelický kazateľ Ján Kollár (1793-1852), ktorý svojou básnickou skladbou Slávy dcera nesmrteľne vstúpil najmenej do dvoch národných literatúr. Slávy dcera účinkovala na vtedajšie i neskoršie pokolenia národovcov a vlastencov ako východisko i motív zároveň. V pôvodine a v prekladoch prenikla aj do širšieho slovanského a neslovanského sveta a naveky preslávila svojho tvorcu.

Dňa 24. januára 2022 si obec pripomenula 170. výročie úmrtia mošovského rodáka, básnika, kňaza, profesora a hlásateľa všeslovenskej vzájomnosti Jána Kollára.

Spomienkové slávnosti začali v dňoch 22. až 23. januára v Prahe za účasti mošovskej delegácie. Slávnosti organizovali Spoločnosť Jána Kollára v ČR, Slovenský ECAV zbor v Prahe, Spoločnosť M. R. Štefánika v ČR a obec Mošovce. V sobotu o 15:00 hodine sa pri hrobe Jána Kollára na Olšanských cintorínoch konal pietny akt pod záštitou veľvyslanca SR v ČR Rastislava Káčera. Po položení kvetín na hrob Jána Kollára, zarecitovala úryvok zo Slávy dcery presbyterka Evanjelického cirkevného zboru v Mošovciach Danuša Lúdiková, po ktorej nasledovali slávnostné príhovory. Za Spoločnosť Jána Kollára prítomných privítal jej predseda Viliam Paulíny, v zastúpení veľvyslanca SR v ČR sa prítomným prihovorila Soňa Budayová, za obec Mošovce a Múzeum Jána Kollára Adriana Brázdová a za Spoločnosť Milana Rastislava Štefánika Vojtech Čelko. Potom sa pietne zhromaždenie presunulo k hrobu zakladateľa Spoločnosti Jána Kollára Vojtecha Vecána, kde si biskup Evanjelického cirkevného zboru v Prahe Marián Čop zaspomínal nielen na neho, ale aj na všetkých bývalých členov Spoločnosti Jána Kollára – Blaženu Urbanovú, Miloslava Hroboňa a Pavla Čičela. Všetci prítomní sa presunuli k hrobu Jána Kollára, kde po modlitbe biskupa Mariána Čopa si všetci zúčastnení zaspievali prvé dva verše hymnickej piesne Kto za pravdu horí.

Na druhý deň sa v Kostole sv. Michala v Jirchářích konali služby Božie venované Jánovi Kollárovi, v

rámci ktorých vystúpili Mošovčania s literárno-hudobným pásmom, ktoré bolo prierezom života Jána Kollára s dôrazom na jeho vzťah k milovanej Friderike. Pozvanie na účasť na pražských oslavách dostala aj praprapravnúčka Jána Kollára Ludmila Schulz. Tá sa kvôli aktuálnej epidemiologickej situácii osláv nezúčastnila. Všetkých účastníkov však na dialku pozdravila a ocenila prípravu týchto osláv.

V deň výročia úmrtia Jána Kollára, 24. januára si obec Mošovce recitáciou zo Slávy dcery a príhovorom v miestnom rozhlase pripomenula tohto najvýznamnejšieho slávneho rodáka. O 15:00 hodine sa pred sochou Jána Kollára na námestí, ktoré nesie jeho meno, konala pietna spomienka položením kvetín a príhovorom starostky obce Ing. Eleny Krajčovej. Ako poznamenal Karol Kuzmány na spomienkových službách Božích vo Viedni v roku 1852: „dlho zostane deň 29. júl 1793 pamätným národu tým, že v tento deň vzhliadol svetlo života Ján Kollár a do povedomia dostal mestiečko Mošovce, ležiace pod skalnatou Fatrou. V širokom svete žijúcich vzdelených Slovanov sám slávnejším učinil svoje meno. Práve na živote Kollárovom sa osvedčuje pravda jeho slov: Často tichá, pastierom chyžka, môže pre vlast viacej vykonať ako tábor, v ktorom válčil Žižka.

VÝZNAMNÍ RODÁCI A OBYVATELIA MOŠOVIEC

Mošovce dali slovenskému národu veľa ďalších významných osobností, z ktorých najznámejšími sú hudobný skladateľ a pedagóg Frico Kafenda (1883-1963), spisovateľka Anna Lacková-Zora (1899-1988), literárny kritik, historik a básnik Štefan Krčméry (1892-1955), barokový dramatik Jur Tesák Mošovský, cirkevný hodnostár a slovenský náboženský spisovateľ, ktorý sa svojim dielom radí do obdobia humanizmu, či zakladateľ dobrovoľného požiarného zboru na Slovensku, Miloslav Schmidt.

Okrem toho sa v obci narodili, resp. tu pôsobili aj nasledovní dejatelia:

- Izák Abrahamides – spisovateľ a náboženský buditeľ
- Dušan Čajka – lekár a organizátor lekárstva na Slovensku
- Ján Emanuel Dobrucký – lužickosrbský národný buditeľ a básnik

- ▶ Dušan Jamriška – dôstojník a účastník SNP
- ▶ Daniel Krman – spisovateľ a prekladateľ
- ▶ Daniel Láni – cirkevný spisovateľ
- ▶ Eliáš Láni – básnik a spisovateľ
- ▶ Gregor Láni – evanjelický cirkevný hodnostár a spisovateľ
- ▶ Viliam Lenčo – pedagóg
- ▶ Karol Lilge – národný buditeľ a spisovateľ
- ▶ Matej Lochman – kňaz a kronikár
- ▶ Matej Miškóci – národný buditeľ a pedagóg
- ▶ Matej Polereczky – dôstojník účastníci sa Rákoczyho povstania
- ▶ Ján Sturmayer – architekt
- ▶ Ján Šikura – historik
- ▶ Ondrej Šoltýs – encyklopedista
- ▶ Samuel Štarke – národný buditeľ
- ▶ Ladislav Zgúth – národný buditeľ a redaktor
- ▶ Jozef Tatár – spisovateľ a učiteľ

OBYVATELSTVO

Podľa sčítania obyvateľstva z roku k 1.1. 2023 mala obec 1361 obyvateľov, čo potvrdzuje mierny pokles populácie za posledných 7 rokov vo výške 4,7%. 98,62% z nich boli Slováci, 0,72% Česi a 0,14% Maďari. Náboženské zloženie bolo z 54,78% evanjelické, 30,36% rímskokatolícke a 12,97% obyvateľov nemalo žiadnu náboženskú príslušnosť.



Rodný dom Jána Kollára v Mošovciach



Z pôvodného rodného domu Jána Kollára sa zachovala iba sýpka v zadnej časti, zrubová stavba múzea vpredu je novo-zrekonštruovaná

KULTÚRA A ZAUJÍMAVOSTI – PAMIATKY

Révayovský kaštieľ, neskorobaroková dvojpodlažná trojtraktová stavba s manzardovou strechou z druhej polovice 18. storočia. Stavbe dominuje monumentálny trojosový rizalit s trojuholníkovým štítom s tympanónom. Na ose rizalitu, nad balkónom je umiestnený bohato dekorovaný erb Révayovcov. Parter je členený pilastrami s pásovaním. Poschodie je členené združenými pilastrami s iónskymi hlavicami. Okná majú dekoratívne ostenia, suprafenestry sú segmentové. V interiéri sa nachádzajú miestnosti zaklenuté pruskými klenbami.

Mošovský park, rozsiahly anglický krajinársky park z druhej polovice 18. storočia. Úpravami prešiel v roku 1980. Nachádza sa v areáli kaštieľa. Jeho súčasťou je záhradný pavilón, skleník z roku 1800. Ide o jednopodlažnú klasicistickú stavbu s kruhovým stredným rizalitom a dvoma symetrickými krídlami.

Mauzóleum Révayovcov, neorománska kaplnka na pôdoryse gréckeho križa z roku 1911. Jeho autorom je architekt H. Schmal. Objekt je dvojetážový, spodné podlažie je krypta, horné podlažie slúži ako kaplnka. Portál je lemovaný pilastrami, nad portálom sa nachádza rozetové okno. Pod rímsou je umiestnený výrazný oblúčkový vlys.

Rodný dom Jána Kollára – jednopodlažná zrubová stavba, rekonštrukcia pôvodného rodného domu básnika s malým múzeom. Z pôvodného domu sa dochovala sýpka nachádzajúca sa v zadnej časti po-

zemku. Vstup do domu lemuje brána s Kollárovým citátom: „Slávme Slávne Slávu Slávov Slávných“.

KULTÚRNE PODUJATIA

Tradičný Mošovský michalský jarmok, ktorý sa koná vždy začiatkom októbra, je jednou z najväčších podobných udalostí na Slovensku. Popri novoročnom ohňostroji a klasickej stavani májov za zmienku stojí aj hasičský ples pri príležitosti osláv fašiangov, spojených s pochodom masiek. V minulosti, až do začiatku 90. rokov minulého storočia, sa v obci každoročne konal aj polmaratón s názvom Beh SNP. Najväčší amatérsky volejbalový turnaj o Pohár ŠRZ Drienok sa v Mošovciach usporadúva už od roku 1977 koncom augusta s účasťou okolo 90 družstiev. V rovnakom období sa tiež uskutočňuje slávnostné kladenie vencov k pamätníku SNP.

HOSPODÁRSTVO

Až do začiatku 90. rokov v obci pôsobila fabrika na spracovanie kožušín a nadväzný kožušinársky priemysel. Neskôr sa obyvateľstvo preorientovalo na poskytovanie služieb súvisiacich s cestovným ruchom (využívajú sa termálne pramene a okolitá



Interiér Múzea Jána Kollára v Mošovciach

príroda), potravinársky priemysel (pekárenské zariadenia), oblasť stavebníctva (výroba betónových prefabrikátov, montovaných domov aj tradičné stavebníctvo) a rybníctva (mošovské rybníky). Význam si neustále udržiava aj poľnohospodárstvo, na dôležitosti naberá lesníctvo.

Je však potrebné zdôrazniť, že funkcia obce je jednako prevažne rezidenčná a väčšina ekonomicky aktívneho obyvateľstva dochádza za prácou do neďalekých Turčianskych Teplíc alebo Martina.

ZDROJE

- BEŇOVSKÝ, J. a kol.: Mošovce v premenách času. Martin: Osveta, 1984. 304 s.
- LIPPAN, M. a kol.: Mošovce. Banská Bystrica: Stredoslovenské vydavateľstvo, 1971. 405 s.
- REŤKOVSKÝ, P.: Turistický sprievodca po mošovských pamätihodnostiach. Mošovce: Obecný úrad Mošovce, 2004. 36 s., ISBN 80-969156-0-6
- TATÁR, J.: Mošovce v historickej, kultúrnej a prírodnej mozaike. Mošovce: Obecný úrad Mošovce, 2003. 124 s., ISBN 80-968976-0-8
- TATÁR, J.: Živý poklad (Povesti z Mošoviec). Mošovce: Obecný úrad Mošovce, 1994. 64 s. ISBN 80-967232-0
- https://www.mosovce.sk/historia-obce.html#m_308417
- viď odkaz <https://sk.wikipedia.org/wiki/Mo%C5%A1ovce>
- www.wikipedia.sk
- https://www.mosovce.sk/historia-obce.html#m_507281
- <https://www.mosovce.sk/historia-obce.html>
- Adriana Brázdová <https://www.mosovce.sk/udialo-sa-v-mosovciach.html>
- zdroj: www.wikipedia.sk
- fotografie: Múzeum Jána Kollára Mošovce

Pútnik na trase Magna Via

Kráčam cestou, ktorá pamätá päť storočí,
v prachu sa mieša čas s dychom krajiny,
a vietor mi šepká mená, čo dávno umkli.
Pod nohami kamene – staré, trpezlivé,
koľko ráz už niesli váhu sveta,
koľko príbehov do seba vpili.
Na obzore hrad, ticho strážiaci výšiny,
ako svedok dávnych dohôd i nepokojov,
ako oko, čo nikdy celkom nezaspí.
Zastavím sa... a zdá sa mi, že počujem
cinkot postrojov, tlmenný dusot kopýt,
hlas postilióna, čo ženie čas dopredu.
Tu niekde menili kone,
tu sa na chvíľu zastavil svet,
aby mohol opäť pokračovať.
Vehádzam do ticha starých múrov,
kde sa vôňa dreva mieša s minulosťou,
a každá škára dýcha príbehom.
Dotknem sa steny – a nie som sám,
som len ďalším z tých, čo prešli,
pomalým krokom po nekonečnej ceste.
Krajina sa otvára ako kniha,
listujem v nej pohľadom,
a každá stránka je hlbšia než slová.
Až vtedy pochopím –
že cesta nie je len smer,
ale stretnutie s históriou.
Stretnutie s časom, ktorý neodišiel,
so svetom, ktorý nezmizol,
len trpezlivo čakal, kým prídem.
A ja kráčam cestou ďalej –
tichší, pokornejší
a predsa o poznanie bohatší.



Kňaz a ľudový liečiteľ František Madva

Muž s menom František Madva bol rímskokatolícky kňaz, botanik, ľudový liečiteľ a národný buditeľ. Narodil sa v Skalici 14. septembra 1786. Ako 14-ročný odišiel na štúdiá teológie, aby neskôr pôsobil na viacerých farách na Slovensku. Tou poslednou bola fara v Nitrianskom Rudne, odkiaľ sa na sklonku života presunul k nám do Nitrianskych Sučian, kde 20. augusta 1852 zomrel.



Jeho ľudové liečiteľstvo a vzťah k bylinkám boli také známe, že okrem svojich farníkov liečil aj známe osobnosti tej doby. Navštívila ho Božena Nemcová, Ludovít Štút aj Lajos Kossuth. Vďaka nemu sa zachovali v miestnej matrike informácie o obyvateľoch Rudnianskej kotliny, kde ho znepokojovala bieda tamojšieho obyvateľstva, ktorá podľa neho plodila mnoho chorôb a neduhov. Denne za ním chodili s desiatkami chorých zo Slovenska, Uhorska, ale i Ameriky a František Madva ich liečil bez rozdielu hodnosti, národnostného, spoločenského či náboženského postavenia.

V roku 1850 zanechal faru v Nitrianskom Rudne a odišiel do Nitrianskych Sučian, kde o dva roky zomrel. Pochovaný je na miestnom cintoríne. Na dome, kde býval, je dnes umiestnená pamätná tabuľa, na cintoríne má náhrobník a je po ňom pomenovaný aj turistický chodník z Nitrianskeho Rudna do Nitrianskych Sučian, na miesta, kde sa František Madva v minulosti prechádzal. Fraňo Madva bol najväčší ľudový liečiteľ 19. storočia, ktorý udivoval lekárov novátorskými metódami. Liečiteľa Františka Madvu vyhľadával celý svet. Ako prvý na Slovensku zaviedol vodoliečbu. Začiatkom 40. rokov 19. storočia si na fare ľudia doslova podávali kľučku. Z Bratislavy, Nitry, Komárna, ale aj z maďarských miest prichádzali vozy plné chorých ľudí. Jednotlivci dochádzali i z Anglicka, Irkutska, Vladivostoku, zo Srbska, z Južnej Ameriky a Kamčatky. Chodili za ním chorí z celej monarchie. Poznali ho mnohé z najvýznamnejších osobností umenia a vedy 19. storočia, jeho meno však napriek tomu zapadlo prachom.



Fraňo Madva bol vychýreným slovenským „divotvorným lekárom“, ktorý bol v liečení taký úspešný, že mu vtedajší doktori začali kruto závidieť. František Madva v liečbe používal priekopnícke metódy, ktoré mnohí vtedajší profesionálni lekári nepoznali. Okrem liečiteľských a odborných kvalít oplýval aj tými ľudskými. Ako kňaz a liečiteľ viedol život zasvätený pomoci ľuďom. Jeho rodičmi boli Ondrej Madva a Kristína Šedá. Otec sa živil ako čičmár. František sa vo veku 10 rokov začal vzdelávať u Milosrdných bratov, kde si osvojil znalosti liečivých bylín. Pomerne rýchlo sa stal známym pre svoje liečiteľské zručnosti. Vyhľadávali ho ľudia z rôznych častí monarchie, ale aj spoza hraníc. Medzi jeho pacientov patrili aj známe osobnosti, napr. spisovateľ Imre Madách, básnik János Arány, maďarský revolucionár a politik



Lajos Kossuth, vedec, bibliograf a literárny historik József Szinnyei, ale aj nitriansky biskup Imrich Bende a Štúrovci. Zo staršej generácie slovenských národovcov ho vyhľadal Ján Hollý. Používal priekopnícku diagnostiku aj ľudové recepty (preháňadlá). Pri určovaní diagnóz používal tzv. irisdiagnostiku, čiže pozorovanie škvŕn a patologických zmien očných dúhoviek, zreníc a očného bielka. Veľmi dobre sa mu darilo diagnostikovať nervové ochorenia, tuberkulózu krčných lymfatických uzlín, očné neduhy, choroby pľúc, pečene, sleziny a tiež hemoroidy. Okrem liečenia bolo o Madvovi známe, že mal silné národné cítenie. Skupina slovenských národovcov, ktorú tvorili medzi inými Ľudovít Štúr, Janko Francisci a Ctibor Zocha, navštívila 10. augusta 1847 Madvu osobne. Počas rozhovoru Madva povedal: „Vidíme, pán brat, my sme kolegovia.“ „Ako prosím?“ opýtal sa Štúr. Madva nato: „My obidvaja liečime náš národ. Ja telesne, vy duchovne.“ Toto všetko neušlo pozornosti prívržencom Kossutha. V roku 1848 sa dostal u nich



do nemilosti, vyrabovali mu faru, krátky čas strávil vo väzení. František Madva bol ešte počas života opradený legendami, považovali ho za zázračného a tajomného. Ľudový liečiteľ František Madva si však na slávu nepotrpel. Liečil každého, kto zaklopal na jeho dvere. Okrem kuchyne mal na fare veľkú svetlú miestnosť, kde farár Madva vyšetřoval chorých, vedľa nej malá komôrka, v ktorej spával. Prozaik Imre Madách, ho opísal nasledovne: „Tento zázračný muž je vysoký, chudý, hnedovlasý, z okrúhlejšej tváre s tenkým nosom hľadí pár prenikavých očí. Má vždy dobrú náladu. Fara i izba, v ktorej vyšetřuje, sú biedne.“ Boli jednoduché, to je pravda, no v celom dome i na dvore vládol poriadok a dokonalá čistota. A to aj napriek stovkám pacientov, ktorí čakali vo dvore, v dome, na vozoch v dedine či v miestnom hostinci. František Madva vedel, že prichádza koniec a presne si určil deň svojej smrti – 20. august 1852. Ani tentoraz sa nemýlil. Pochovali ho v Nitrianskych Sučanoch. Po jeho smrti sa nenašiel nikto, kto by označil jeho hrob. Až po 43 rokoch mu z vďaky za vyľiečenie z TBC dal postaviť pomník biskup Imrich Bende. V meste Prievidza si tohto pozoruhodného muža uctili tým, že po ňom pomenovali jednu z ulíc.

ZDROJE

<https://www.facebook.com/mrslovakcom1/posts/najvy%C3%A4%C4%8D%C5%A1%C3%AD-%C4%BEudov%C3%BD-lie%C4%8Dite%C4%BE-19-storo%C4%8Dia-ohuroval-lek%C3%A1rov-nov%C3%A1torsk%C3%BDmi-met%C3%B3dmi-lie%C4%8D/1394139252331113/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Mo%C5%A1ovce>)

<https://www.facebook.com/mrslovakcom1>

ilustračné fotografie: www.depositphotos.com



Fytoterapia v našom regióne

Hornonitrianska knižnica v Prievidzi v zriaďovateľskej pôsobnosti trenčianskeho samosprávneho kraja zorganizovala v spolupráci s publicistom Petrom Kováčikom dňa 5. februára 2026 podujatie pod názvom za účasti Ing. Jozefa Garlíka, PhD. a Doc. Ing. Evy Ivanišovej, PhD. z Fakulty biotechnológie a potravinárstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity. Slávnostný príhovor k Fraňovi Madvovi a liečivým rastlinám predniesol Ing. Garlík. Akcie sa zúčastnila tiež známa včelárka z Opatoviec nad Nitrou, pani Melušová, ktorá zaujímavou priblížila život včelstiev a využitie včelích produktov v praxi.

Pani docentka Ivanišová informovala prítomných o hľadaní nových možností vo výžive ľudí uplatňovaním biotechnologických postupov. Zaujala najmä informáciami o využití alternatívnych zdrojov potravín (napríklad aj jedlé kvety, riasy alebo produkty hmyzu).

Text slávnostného príhovoru

Vážené dámy, vážení páni,

milí kolegovia, bádatelia, bylinkári a priatelia prírody, dnešné podujatie je nielen odborným stretnutím, ale aj pripomienkou hlbokej tradície poznania liečivých rastlín v našom regióne. Je zároveň príležitosťou vzdať úctu osobnosti, ktorá toto poznanie formovala, zbierala a odovzdávala – Fraňovi Madvovi.

Fraňo Madva patril k tým výnimočným ľuďom, ktorí stáli na rozhraní medzi ľudovou tradíciou a moderným poznaním. Nebol len zberateľom rastlín, ale predovšetkým zberateľom skúseností, príbehov a múdrosti krajiny. Jeho pôsobenie výrazne ovplyvnilo regionálnu etnobotaniku, popularizáciu bylinkárstva a uchovanie tradičných receptúr.

Jeho význam dnes symbolicky potvrdzuje aj existencia múzea a pamätných miest venovaných jeho odkazu, ktoré slúžia ako centrum dokumentácie ľudového liečiteľstva, botaniky a kultúrnej pamäti. Výročie jeho narodenia či pôsobenia je vhodnou príležitosťou pripomenúť si, že bez takýchto osobností by mnohé poznatky zanikli v tichu času.



Liečivé rastliny ako živý most tradície a vedy

Fraňo Madva často zdôrazňoval, že rastlina nie je len chemická továreň, ale súčasť ekosystému a kultúry. Dovoľte mi pripomenúť dve rastliny, ktoré sa často objavovali v jeho práci a v tradičnej stredoeurópskej fytoterapii: myší chvostík a zemežľč.

Myší chvostík (*Achillea millefolium*)

Myší chvostík patrí medzi klasické liečivé byliny európskej tradície.

Obsahuje:

- ▶ silice (chamazulén, cineol),
- ▶ flavonoidy,
- ▶ triesloviny,
- ▶ horké látky.

Farmakologické účinky:

- ▶ protizápalový a antiseptický účinok,
- ▶ spazmolytický efekt (uvoľňuje hladké svalstvo),
- ▶ podpora trávenia a žlčníka,
- ▶ mierne hemostatické pôsobenie (zastavovanie krvácania).

Príklady použitia:

Čaj: 1 čajová lyžička sušenej vňate na 250 ml vody, lúhovať 10 minút – pri trávaciach ťažkostiach a menštruačných problémoch.

Tinktúra: extrakt v 40–60 % etanole, používaný v kvapkách na podporu trávenia.

Esenciálny olej: používa sa v aromaterapii pri zápaloch kože a stresových stavoch (v nízkych koncentráciách).

Zemežľč menšia (*Centaureum erythraea*)

Zemežľč je archetypom horkej liečivej rastliny.

Obsahuje:

- ▶ secoiridoidné glykozidy (centapikrin),
- ▶ fenolové kyseliny,
- ▶ flavonoidy.

Farmakologické účinky:

- ▶ silne stimuluje sekréciu žalúdočných štiav,
- ▶ podporuje činnosť pečene a žlčníka,
- ▶ zlepšuje chuť do jedla,
- ▶ tonizuje organizmus pri únave a rekonvalescencii.

Príklady použitia:

Horký čaj (amarum): 1 čajová lyžička na 250 ml vody, krátko povariť alebo macerovať za studena, piť pred jedlom.

Bitter tinktúra: súčasť tradičných žalúdočných kvapiek a likérov.

Fytoterapeutické zmesi: kombinovaná s rumančekom, feniklom či archangelikou v digestívnych čajoch.

ODKAZ FRAŇA MADVU PRE SÚČASNOSŤ

Fraňo Madva nám zanechal viac než zoznam rastlín a receptúr. Zanechal metódu myslenia: pozorovať, rešpektovať prírodu a spájať empirické poznanie s rozumom a etikou. V čase, keď sa moderná medicína opäť obracia k fytoterapii, jeho prístup nadobúda novú aktuálnosť.

Jeho životné dielo je dôkazom, že tradičné poznanie môže byť partnerom vedy, nie jej protivníkom. Múzeum a výročia, ktoré si dnes pripomínáme, sú mostom medzi generáciami – medzi tými, ktorí rastliny zbierali na lúčach, a tými, ktorí ich dnes skúmajú v laboratóriách.

Nech je táto konferencia nielen vedeckým fórom, ale aj poutou človeku, ktorý nás učil počúvať hlas krajiny. Nech myší chvostík a zemežľč nie sú len latinské názvy v herbári, ale živé symboly spojenia človeka s prírodou. A nech odkaz Fraňa Madvu zostáva živý v našej práci, výskume i každodennom živote.

<https://domacaliecba.sk/ako-pomocou-ryzovej-vody-a-zazvoru-ziskate-pevnejsie-a-zdravsie-vlasy/>

Bravčová masť

Vedeli ste ???

Bravčová masť sa môže skladovať aj desaťročia na tmavom a chladnom mieste v uzavretej zaváraninovej fľaši. Napríklad v Japonsku je tzv. „archívna“ bravčová masť vysoko cenená. Bez zaváhania predáte jedno kilo minimálne 40 ročnej masti aj za 500 eur. Čím je masť staršia, tým je pre človeka zdravšia. Masť staršia ako 20 rokov sa používa výlučne na liečebné účely. V Rusku poznám ľudí, ktorí majú uskladnenú masť aj viac ako sto rokov starú. Masť je žltej farby, kryštalickej konzistencie a vysoko lahodnou a jemnou chuťou. Takáto masť sa dáva po čajových lyžičkách do prevareného kozieho mlieka vždy ráno a lieči hlavne všetko čo súvisí s dýchacími cestami, srdcom a cievami. Zároveň aktívne vylučuje kyselinu močovú z tela a množstvo toxínov. Teda má aj antioxidantné vlastnosti. Tých prospešných vlastností skutočne starej bravčovej masti je veľa.

BRAVČOVÁ MASŤ

Pri slovnom spojení bravčová masť sa väčšine z nás vynoria také pojmy ako kôrnatenie ciev, cholesterol alebo infarkt.

Túto rovnicu o bravčovej masti máme v sebe zakorenenu tak hlboko, že ju nedokázali vyvrátiť ani stále častejšie sa objavujúce vedecké poznatky, ktoré vyvracajú toto živé tvrdenie.

Kde sa vlastne vzal tento nezmysel? Asi to bude znieť neveriteľne, ale môže za to masívna reklamná kampaň firmy Proctor & Gamble z roku 1911. Čo sa vtedy vlastne stalo?

Táto spoločnosť vlastnila rozsiahle bavlníkové plantáže, ktoré produkovali bavlníkový olej na výrobu mydla a sviečok. Lenže začiatok 20. storočia priniesol rozsiahlu elektrifikáciu Ameriky a s tým aj prudký prepád predaja sviečok.

Firma, aby prežila, potrebovala vymyslieť nové využitie bavlníkového oleja. Záchrana prišla v podobe chemického procesu, známeho pod názvom hydrogenácia tukov.

Výsledkom je premena tekutého oleja na bielu pastu podobnú masti. Na svete bola novinka s názvom Crisco. Nový produkt však bolo treba náležite spropagovať a hlavne predať.

Spoločnosť spustila nevídanú kampaň, ktorá sa dodnes objavuje v učebniciach marketingu.

Firma zasielala zdarma vzorky do škôl a nemocníc, rozdávala kuchárske knihy, po prvýkrát v histórii reklám sa práve tu objavila formuľka: 9 z 10 lekárov odporúča, ľudia vymýšľali slogany, básničky a súťažili v reláciách rádií. Hlavné reklamné posolstvo bolo: Nahraďte nezdravú bravčovú masť zdravým Criscom.

Jeden z reklamných sloganov znel: „Žalúdok víta Crisco“, ďalší: „Darček pre váš tráviaci systém“, či dokonca: „Výrobok, na ktorý Židia čakali 4000 rokov“. Bravčová masť nemala šancu, hoci žiadne z týchto negatívnych tvrdení sa neopieralo o seriózne vedecké výskumy.

AKÁ JE BRAVČOVÁ MASŤ NAOZAJ?

1. Masť je tradičná.

Poznáme ju už celé stáročia, kedy bola masť hlavným zdrojom tuku pri varení a pečení v mnohých krajinách sveta a bola považovaná za rovnako cennú ako bravčové mäso. Boli časy, keď sa majetok zemepánov meral počtom sudov bravčovej masti a na trhoch sa vymieňala za drahé kožušiny.

2. Masť je zdravá.

Masť má približne 48% nenasýtených tukov, 40% nasýtených tukov a 12% polynenasýtených tukov. Práve nasýtením tukom sa v minulosti pripisoval podiel na tvorbe cholesterolu a vzniku srdcovo-cievnych chorôb, čo poznatky posledných desaťročí vyvracajú. Oveľa podstatnejší je vzájomný pomer týchto tukov a ich vyvážená konzumácia.

Bravčová masť má veľmi priaznivý pomer mastných kyselín. Tvoria ich pre náš organizmus veľmi prospešná olejová masťná kyselina (znižuje hladinu cholesterolu), linolová masťná kyselina (6-omega)



a linolenová masťná kyselina (3-omega). Paradoxne štúdie potvrdili, že diéta s nízkym obsahom tukov zvyšuje tvorbu triglyceridov, čo je rizikový faktor pre srdcové ochorenia.

Navyše tuky sú lepším zdrojom energie ako cukry, a preto by mali tvoriť až 35% denného príjmu energie. Bravčová masť účinne zbavuje naše telo ťažkých kovov. Pomáha pri pľúcnych chorobách a lieči pečeň. Už naše prababičky používali bravčovú masť na účinný boj proti hlístam a iným parazitom.

Bravčová masť sa používa odpradávná v ľudovom liečiteľstve na mnohé ďalšie choroby: pri bolestiach kĺbov, zubov, k zlepšeniu mobility pri zranení kostí, pri prechladnutí, detskej kolike, proti ekzémom, a ktovie na čo všetko ešte.

3. Masť je prírodný produkt.

Na rozdiel od výroby margarínov, výroba masti nie je žiaden chemický proces. Masť nepotrebuje žiadne dochucovadlá, stužovadlá ani farbivá. Paradoxne práve na obaloch margarínov nájdeme symbol srdca a piktogram fitness štýlu, zatiaľ čo z obalu masti sa na nás väčšinou usmieva iba prasacia hlava.

Podľa niektorých názorov je výroba masti en-

viromentálne dlhodobo udržateľná na rozdiel od výroby rastlinných olejov, pri ktorých pestovaní sa spotrebuje značné množstvo hnojív a pesticídov. Transkontinentálne presuny komodít na ich výrobu zase zanechávajú výraznú uhlíkovú stopu na našej planéte.

4. Masť je všestranná.

Na rozdiel od iných tukov na varenie, ako je olivový alebo kokosový olej, masť nemá výraznú chuť. Vďaka svojej neutrálnej chuti, vône a optimálnym fyzikálnym vlastnostiam sa masť dá použiť v studenej kuchyni, na varenie, pečenie, fritovanie aj vyprážanie.

Masť, naopak, pridáva do pokrmov bohatosť a hĺbku chuti a necháva vyniknúť chuť pôvodnej suroviny. Masť je výnimočná pri pečení pečiva alebo sušienok, a stále častejšie je uprednostňovaná mnohými pekárskymi výrobcami pred rastlinným olejom a maslom.

5. Masť má vysoký bod prehriatia (Smoke Point).

Tepelný bod prehriatia je teplota, pri ktorej sa tuk tzv. prepečie. Tento je pri bravčovej masti na úrovni 182 °C (maslo 177, olivový olej 160, kokosový olej 177).

Práve táto vlastnosť predurčuje masť ako vhodné médium na dlhé vyprážanie. Pri prepálení oleja sa tvoria karcinogénne látky a zároveň to spôsobuje, že jedlo má trpkú a pripálenú chuť.

6. Masť je lacná.

V porovnaní s inými tukmi na varenie, ako je maslo, kvalitný olivový olej alebo kokosový olej, je masť jedným z najlacnejších tukov. Ak sa navyše rozhodnete pre domácu výrobu masti, bude jej cena ešte výrazne nižšia.

7. Masť je lokálna.

Sotva by sme mohli predpokladať, že v našich končinách nájdeme lokálny palmový, kokosový, olivový alebo bavlníkový olej. Bravčová masť však je takmer vždy lokálna, v najhoršom prípade môže pochádzať z okolitých štátov.

8. Masť je síce iba masť, ale zasa vždy rovnaká.

Rastlinné oleje môžu mať rôznu kvalitu a nikdy nemôžete mať istotu, v akej kvalite ich kupujete. Napríklad olivový olej sa predáva v celej kvalitatívnej škále a v obrovskom cenovom rozpätí, podobne je to aj s margarínmi. Naproti tomu pri bravčovej masti máte 100% istotu, čo kupujete – jednoducho, masť.

9. Masť je bohatá na vitamín D.

Vitamín D, ktorý sa v našom tele tvorí pod kožou pri pôsobení slnečného žiarenia, môžeme rovnako dobre získať aj konzumáciou masti. Tá obsahuje približne 1.000 IU v jednej lyžici. U ošípaných, ktoré majú prístup k slnečnému žiareniu, sa vitamín D ukladá vo vrstve podkožného tuku, a tak je masť z takýchto ošípaných druhom najväčším prirodzeným zdrojom vitamínu D hneď po tresčej pečeni. Okrem vitamínu D nájdeme v masti aj vitamín A, E.

10. Masť je dobre skladovateľná.

Masť vydrží celé mesiace, nie je ani nutné ju skladovať v chladničke, postačí chladné, tmavé miesto a to všetko bez jediného jedného éčka. Navyše samotná masť slúži ako konzervačná látka pre mäso a mäsové výrobky.

Telu stačí na rozpustenie masti klasická teplota tela, na rozdiel od oleja, ktorý sa veľmi ťažko rozpúšťa v tele.

Bravčová masť krásne hydratuje pokožku, má schopnosť dostať sa do hlbších vrstiev pokožky a prospieva jej, ako sa uvádza na (offthegridnews.com.).

Priaznivý účinok je spôsobený vplyvom mastných kyselín, ktoré sa dostanú do pokožky.

Najlepšie účinky má bravčová masť v kombinácii s bylinkami. Jej schopnosti sa naplno prejavajú spolu s bylinkami, ktoré použijete a masť tak môže pomôcť pri kŕčových žilách, ale aj pri hojení jaziev alebo ekzémov!

RECEPT NA NECHTÍKOVÚ MASŤ

Naše staré mamy vedeli o čom je reč! Táto nechtíková masť má úžasné účinky na ľudské telo. Ak chcete dať prednosť čistému prírodnému produktu, spravte si masť doma!

Začnite variť bravčovú masť, až kým sa nerozpustí. Ak zbádáte malé perličky v masti, vmiešajte kvety nechtíka v pomere 1 hrst bylin na 500 g. Nechajte na plameni 5 minút a následne nechajte na 24 hodín odstáť. Dajte takto prevrieť a odstaviť ešte trikrát. Nakoniec prepasírujte cez gázu. Masť je hotová! Skladujte v čistých nádobkách v chlade!

Nechtíková masť má široké využitie! Máte záchvaty kašľa? Natrite si masť na hrudník! Čo ešte všetko dokáže:

- ▶ Upokojuje pokožku
- ▶ Pomáha pri kožných prejavoch – ekzémoch či akné
- ▶ Zmierňuje štípance od hmyzu
- ▶ Umožňuje rýchlejšie hojenie drobných jaziev po operácii či úraze
- ▶ Výborný prostriedok na dezinfekciu

Podobne si môžete vyrobiť kamilkovú masť za použitia 250 g bravčovej masti a dvoch hrstí kvetov kamilky. Taktiež s pagaštanom kónským môže vzniknúť účinná masť, ktorá môže mať miesto v domácej lekárničke!

https://www.jasan.sk/sk/blog/bravcova-mast-vedeli-ste_5124

ilustračné foto: www.depositphotos.com

Súťaž o najkrajšiu poštovú známku

Ktorá je najkrajšia? Aj Tvoj hlas môže rozhodnúť.

Národné, aj svetové súťaže o NAJ – sa každoročne konajú v rôznych disciplínach. V jednej z nich môžeme “zamiešať karty” aj našim hlasom už teraz. Tradičná anketa „O najkrajšiu slovenskú poštovú známku“ – aktuálne o známku vydanú v roku 2025 – je aj v našich „rukách“, keďže svojim hlasom a hlasmi rodiny, známych, môžeme ovplyvniť výsledok. Hlasovanie v ankete končí už v nedeľu 19. apríla 2026.

Hlasovanie je možné elektronicky, cez stránku ZSF (Zväz slovenských filatelistov), alebo POFIS, či www.postoveznamky.sk (čo je rýchle, zaberie iba 3 minútky času) alebo klasicky, poštou, na adresu ZSF.

Výsledok, ktorá slovenská známka vydaná v roku 2025 je najkrajšia, sa dozvieme už o mesiac. Slávnostné vyhlásenie výsledkov sa uskutoční v Devínskej Novej Vsi 21.5.2026, v záverečný deň súťažnej filatelickej výstavy SANDBERGFILA. V tohoročnom hlasovaní máme iba 18 známok oproti 27 emisiám, ktoré vydávala Slovenská pošta a.s. v uplynulých rokoch.

To však neznamená, že výber budeme mať jednoduchší. Ale určite si tam každý nájde „tú svoju“. Každý účastník hlasovania, ktorý uvedie aj svoju poštovú adresu, dostane od organizátorov poďakovanie na pamiatku.

Jeden z vylosovaných hlasujúcich už tradične dostáva od Slovenskej pošty a.s. hodnotnejšie filatelistické potešenie. Odmeny vo forme diplomov budú odovzdané aj umelcom – tvorcom 3 najúspešnejších – najkrajších známok, ktoré boli vydané u nás, na Slovensku, v roku 2025.

Máme byť na čo hrdí! Slovenská filatelistická tvorba sa od vzniku našej republiky usadila na popredné miesta, aj na čelo svetovej filatelickej tvorby podľa úspechov na svetových, či európskych súťažiach o najkrajšiu poštovú známku. Keďže v januári sme si pripomenuli 170. výročie smrti Ľudovíta Štúra, pokladáme za vhodné pripomenúť, že práve táto významná osobnosť našej vlasti zobrazená na poštovej známke, bola našou prvou lastovičkou – samostatnej Slovenskej republiky – na svetových súťažiach a získala 3. miesto! V ďalších rokoch pribúdali aj ostatné vzácne trofeje. Držme palce našim umelcom, aby ich tvorba aj námety, ktoré im budú zadané, boli spracované, ale aj vytlačené tak, aby nielen odborník – hodnotiteľ v komisii, ale aj laický užívateľ pošty, či filatelista sa potešil pohľadom na známky a dal im svoj hlas. Ktoej z tých 18 vlnajších známok dáte svoj hlas Vy?

V Turci pripravujú nový projekt regionálnej histórie

Historik Maroš Mačuha, ktorý sa profesne zameriava na dejiny Turca pripravuje nový projekt, ktorým chce priblížiť dejiny tohoto z historického hľadiska veľmi zaujímavého regiónu aj širokej verejnosti.

Na minuloročnom stretnutí potomkov zemianskych rodov, ktoré sa konalo v kaštieli v Martine – Záturčí sa oboznámil s bohatou zbierkou historických fotografií, ktoré uchovávajú príslušníci tohoto starobylého turčianskeho rodu. To ho priviedlo k myšlienke predstaviť formou knihy jednotlivé turčianske zemianske rody na starých fotografiách do roku 1918, teda do konca monarchie. Kniha bude mať názor Album turčianskych zemanov a na jej prípravu spolupracuje s generálnou riaditeľkou Slovenskej národnej knižnice v Martine, Evou Augustínovou ako aj študentkou magisterského štúdia Nelou Hanzelovou, ktorá pochádza z rodu Zátureckých. Okrem súkromných zbierok zo zdrojov potomkov rodín z Turca vychádza ich pramenná databáza aj z pamätových inštitúcií, ako napríklad Slovenská národná knižnica či Slovenské národné múzeum. Radi by však spolupracovali aj s miestnymi samosprávami, ktoré môžu mať jednak v rámci obecných úradov



Budova tzv. malého kaštieľa.

Zdroj: Dokumentačné stredisko dejín Turca

aj staré fotografie, alebo vedia sprostredkovať kontakt s obyvateľmi, ktorí by mohli byť tiež zdrojom materiálu pre budúcu monografiu.

Okrem územia Turca by sa v budúcnosti s podobnými projektami chceli zamerať aj na okolité regióny ako Liptov, Orava či trenčiansky kraj.

V blízkej budúcnosti by sa mala aktivita zberu historických prameňov ustanoviť do samostatnej pamätovej organizácie Dokumentačné stredisko dejín Turca. To bude systematicky budovať databázy

VĽAVO:

Klasicistické stajne kaštieľa v Mošovciach.
Zdroj: Dokumentačné stredisko dejín Turca





Budova historickej mošovskej školy, ktorej fundátormi boli od 16. storočia Révayovci. Zdroj: Dokumentačné stredisko dejín Turca

prameňov zo súkromných zdrojov a umiestňovať ich na prehľadný portál, kde budú v nákladoch k dispozícii bádateľom.

Jeho záujem sa nebude obmedzovať len na fotografie, ale aj rôznorodé dokumenty ako aj historické predmety, ktoré budú skenovať trojrozmerné. Zámerom je zachovať historické a kultúrne dedičstvo Turca aj pre budúce generácie.

Ako výstupy plánuje stredisko nielen publikačnú činnosť, ale aj výstavy prednášky a konferencie a spolupracovať chce s poprednými pamäťovými inštitúciami.



Prezentácia projektu Album turčianskych zemanov 24. marca 2026 pred zaplnenou sálou v historickom Dome advokátskej komory v Martine.

V prípade že vlastníte historické dobové fotografie k dejinám zemianskych rodov z Turca, určite sa mu ozvite na e-mail macuha@skraslime.sk, prípadne si dohodnite spoluprácu na telefónnom čísle 0907368024.



Barón František Révay z Mošoviec z Albumu Révayovcov v Archíve literatúry a umenia SNK.



Historik Mgr. Maroš Mačuha, PhD. (1973), ktorého stará mama pochádzala zo zemianskeho rodu Krasnec z Dražkoviec (Draskóczy).

JOZEF GARLÍK

Príhovor k jubileu 500 rokov cesty Via Magna

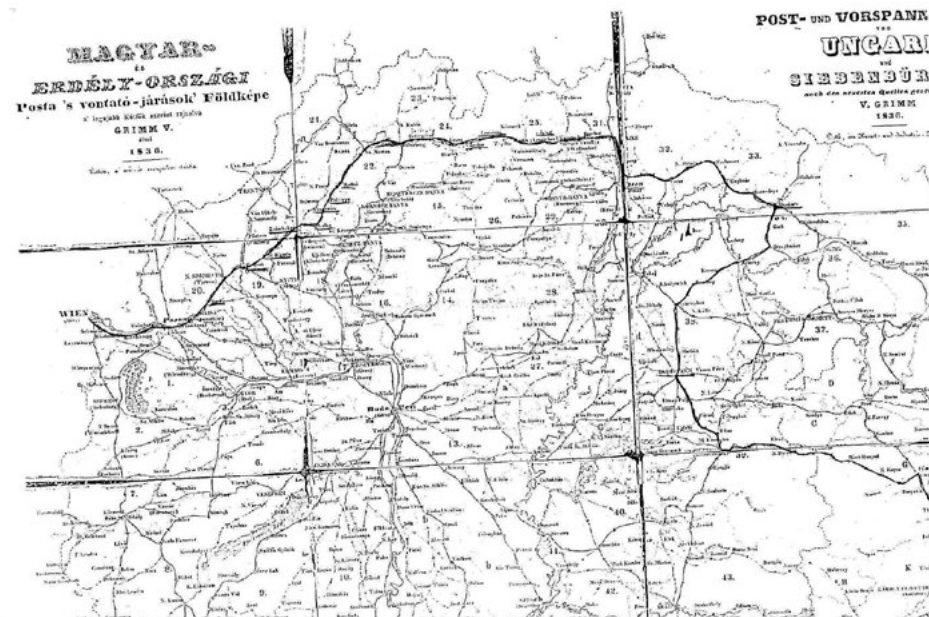
Vážení priatelia a priaznivci časopisu Náš vidiek- Magna Via ...

Dnes máte v rukách výnimočný časopis NV 1/2026 pri výnimočnej príležitosti, kedy si pripomíname 500 rokov od čias, keď sa do dejín nášho priestoru začala zapisovať cesta známa ako **Via Magna**. Nebola to len obyčajná komunikácia spájajúca mestá a kraje. Bola to tepna života, obchodná žila, po ktorej prúdili nielen tovary, ale aj myšlienky, kultúra, jazyk i ľudské osudy. Via Magna prechádzala územím niekdajšieho Horného Uhorska, spájala významné centrá, medzi nimi aj mestá ako Nitra, Nové Zámky či Topoľčany. Po jej cestách, križovatkách a staniach sa viezli na kočoch a koňoch kupci, remeselníci, poslovia, či

kráčali pútnici. Každý z nich zanechal na tejto ceste svoj neviditeľný odtlačok – a spolu vytvorili príbeh, ktorý pretrval stáročia.

Dnes sa na túto cestu pozeráme nielen ako na historickú trasu, ale aj ako na symbol spojenia. Spojenia medzi regiónmi, medzi ľuďmi, medzi minulosťou a prítomnosťou. Via Magna bola mostom v čase, keď hranice oddeľovali menej než dnes – a predsa nás učí, že skutočné cesty nevznikajú na mapách, ale v ľudských vzťahoch.

O to cennejšia je snaha Bbčianskeho združenia Magna Via a všetkých jej priaznivcov, ktorí túto historickú trasu nielen skúmajú, ale ju aj znovu oživujú.



Via Magna na mape Uhorska



Od roku 2010 s nadšením, vytrvalosťou a často aj tichou, nenápadnou prácou krok za krokom vracajú Via Magnu do povedomia ľudí.

Nie je to samozrejmé. Udržať myšlienku pri živote znamená veriť jej aj v časoch, keď sa zdá, že svet sa pozerá inam. Znamená to vydržať, keď nadšenie musí nahradiť trpezlivosť. A práve táto vytrvalosť je dôkazom, že Via Magna nie je len historickou spomienkou – je živým dielom ľudí, ktorí jej veria.

Dnes však stojíme aj na prahu ďalšieho kroku.

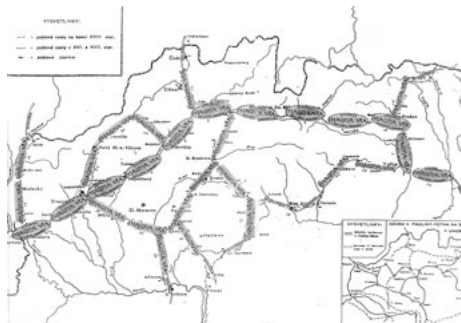
Každá cesta, ktorá má trvať, musí nájsť svojich pokračovateľov. A preto je prirodzené, že tí, ktorí stáli pri zrode novodobej Via Magny, dnes myslia na odovzdanie štafety. Na mladú generáciu, ktorá jej vdýchne novú energiu, nové nápady a možno aj nové smerovanie. Je to krásny moment – keď sa skúsenosť stretáva s mladosťou, keď sa tradícia odovzdáva nie ako bremeno, ale ako príležitosť. V podobe turisticko-poznávacej cesty sa Magna Via sa vracia medzi nás – nie už ako obchodná tepna, ale ako priestor poznania, oddychu a návratu k vlastným koreňom. Keď dnes kráčať po jej úsekoch, nevnímame len krajinu. Vnímame pamäť. Každý krok je dialógom s minulosťou, každá zastávka pripomienkou, že sme súčasťou príbehu, ktorý nás presahuje.

A práve v tom spočíva jej odkaz pre dnešok.

V čase, keď sa svet zrýchľuje a vzdialenosti sa skracujú, potrebujeme miesta, ktoré nás učia zastaviť sa. Turistická trasa Magna Via nás učí vnímať krajinu nielen očami, ale aj srdcom. Učí nás, že cesta nie je len prostriedkom, ale cieľom samotným. Nech je teda toto jubileum nielen spomienkou, ale aj výzvou. Výzvou pokračovať v objavovaní, v prepájaní, v uchovávaní dedičstva pre ďalšie generácie. Nech Via Magna žije – v našich krokoch, v našich príbehoch i v našej úcte k minulosti.

Nech je teda toto jubileum nielen spomienkou, ale aj výzvou. Výzvou pokračovať v objavovaní, v prepájaní, v uchovávaní dedičstva pre ďalšie generácie.

Tak ako rieka Nitra ticho, ale vytrvalo plynie krajinou a spája jej brehy, aj Via Magna spolu s odkazom Magna Via spája ľudí, príbehy a čas. A možno práve



Via Magna na území dnešného Slovenska

v tom je jej najväčšia sila – že cesta sama o sebe nikdy nekončí, menia sa len tí, ktorí po nej kráčajú. Preto odovzdávame túto cestu ďalej – nie ako minulosť, ale ako živú budúcnosť. **Nech Via Magna žije – v našich krokoch, v našich príbehoch i v našej úcte k tomu, čo nás presahuje.** Pri spomienke na Via Magna je dobré povedať, že nejde o jednu presne „zameranú“ cestu ako dnešná diaľnica, ale o historickú obchodnú trasu s viacerými vetvami a obmenami v čase. Preto sa aj údaje o dĺžke mierne líšia podľa toho, ktorú rekonštrukciu ciest berieme do úvahy.

Vo všeobecnosti sa však uvádza:

- ▶ celková dĺžka Via Magny: približne 1 000 až 1 200 km
- ▶ úsek vedúci územím dnešného Slovenska: približne 350 až 450 km

Via Magna nebola len symbolickou cestou – bola aj cestou skutočnou, dlhou stovky kilometrov. V celej svojej dĺžke merala viac než tisíc kilometrov a stovky z nich viedli práve našim územím. To nie je len geografický údaj. To je dôkaz, že krajina, v ktorej dnes žijeme, bola od nepamäti súčasťou veľkých európskych príbehov. Neboli sme na okraji – boli sme na ceste. Via Magna je dôkazom, že Európa bola prepojená dávno predtým, než sme ju začali spájať v modernej dobe. A možno práve dnes, keď sa opäť stretávame naprieč krajinami, jazykmi a skúsenosťami, si uvedomujeme, že tento odkaz je stále živý. Že to, čo kedysi začínalo vo Viedni a pokračovalo cez naše územie ďalej na východ, dnes pokračuje v našich stretnutiach, spolupráci a spoločnej snahe porozumieť si.